

2014 2015

Овај пројекат финансира Европска унија у сарадњи са:

Министарство просвете,
науке и технолошког развоја

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције
REPUBLIC OF SERBIA
GOVERNMENT
European Integration Office

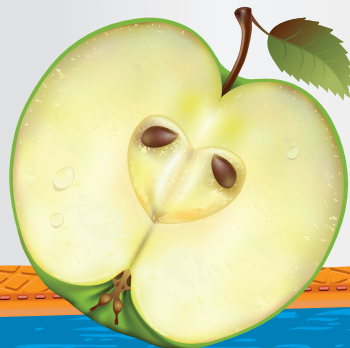
Европски дневник (*The Europa Diary*), који се већ годинама користи као наставно средство у школама у ЕУ, шести пут се штампа на српском језику под називом *Евројски дневник: Мудар избор*. Он покрива широк опсег тема, као што су: Европска унија (ЕУ), Србија и ЕУ, заштита потрошача, екологија, заштита на Интернету, насиље и спречавање насиља, спорт, култура, путовања, студирање, тражење посла, људска права итд.

ISBN 978-92-9238-196-7

9 789292 438196 7

Није на продају.

МУДАР ИЗБОР – ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК 2014/2015

Мудар избор Евројски дневник

© Европска унија, 2015

Публикацију „Мудар избор“ ЕВРОПСКИ ДНЕВНИК 2014-2015 на српском језику финансира је Делегација Европске уније у Републици Србији.

Желимо да се захвалимо Министарству просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије и Канцеларији за европске интеграције Републике Србије који су подржали овај пројекат и учествовали у припреми овог дневника.

Ова публикација има искључиво информативни карактер и не изражава званичне смернице Европске уније ни њене Делегације у Србији за тумачење европских законских норми и политике Уније у доменима који су обрађени у овој публикацији.

Издавач није одговоран за садржај Интернет сајтова наведених у публикацији, изузев званичних сајтова европских институција и органа. Сајтови других организација су наведени у публикацији искључиво као могући примери, а не са жељом да се да потпуни списак или препорука. Умножавање публикације је дозвољено уз навођење извора, осим у комерцијалне сврхе.

Штампано у Србији у 77.635 примерака

www.europa.rs
www.europadiary.eu

JN-04-14-832-SR-N
ISBN 978-92-9238-195-0
DOI 10.2871/93223

Издавач: Делегација Европске уније у Републици Србији
Владимира Поповића 40/V
11070 Београд

Телефон: 011/3083200

Факс: 011/3083201

Мејл: delegation-serbia@eeas.europa.eu

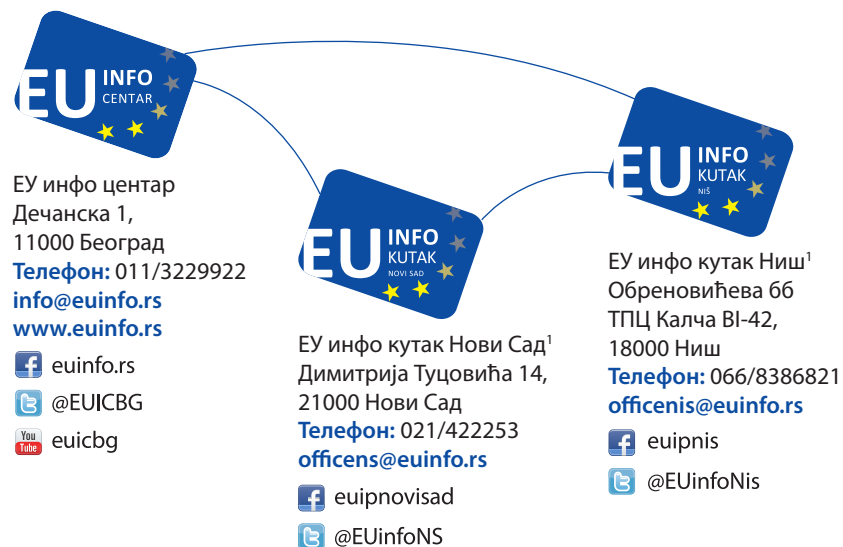
Веб: www.europa.rs

 euinfo.rs

 [euicbg](https://twitter.com/euicbg)

ЕВРОПСКА УНИЈА У СРБИЈИ

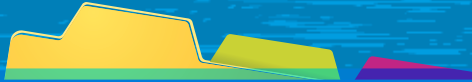
ЕУ инфо центар у Београду и два ЕУ инфо кутка су места где грађани могу да добију информације о Европској унији као и да учествују у разноврсним догађајима у области културе и образовања. Информације се пружају на лицу места, телефоном и-или путем електронске поште.

¹ привремена адреса до отварања јавног простора

2014 2015

Мудар избор

Презиме .....

Име .....

Датум рођења .....

Адреса .....

Држава .....

Телефон .....

Мобилни .....

Имејл .....

Назив школе .....

Адреса .....

Одељење .....

Одељењски старешина .....

www.europa.rs

 euinfo.rs

 euicbg

 euinfo.rs

Садржај

Уводна реч 3

Србија и Европска унија

ЕУ инфо мрежа у Србији.....4
ЕУ укратко.....6
Времеплов ЕУ 10
Уклапање делића слагалице 12
Како се доносе закони 15
Заједничка валута – евро 16
Србија и ЕУ – ваша будућност.....18
Кораџи ка ЕУ 18
Преговори 19
Западни Балкан и ЕУ 22
Како ЕУ помаже Србији 24
Економске везе – Србија и ЕУ 25

Европа и ја

Путовање без виза за грађане Србије..26
2015 – Европска година развоја... 27
Шта даље? Наставак образовања! 29
Предузетништво:
будите другачији – будите своји! ...33
Тражење посла... ваш први посао 35

Моја права, моји избори

Помоћ за потрошаче од А до...? 38
Устани... Бори се за своја права 41
Без обавезе 43
Дигитална дилема 44
Будите сајбер паметни 45
Твоја онлајн права 46
Болест зависности од интернета 47
Ко вуче концe? 48
Храна за ум 50
Прави дил 52
Шта је на етикети? 54

Моје природно окружење

Имамо само једну планету 55
Сви смо у овоме заједно 57
Већи учинак уз мање улагање 59
Куповина за планету 61
Истраживањем штитимо
нашу планету 62
Брига и пољопривреди.....65

Моје здравље, моја безбедност

Здрав живот.....70
Спорт – позитивна идентификација
са идолима 71
Угаси цигарету 74
Имамо само једну кожу.....75
Да ли је „трип“ прави пут? 76
Да ли ме чујеш сада? 77
Користите заштиту у сексу 78

Друштво у којем живим

О људским и грађанским правима 80
Особе са инвалидитетом 82
Имам право гласа – користим га 84
Нетолеранција се неће толерисати 86
Стоп насиљу у школама! 88
Породица – моје уточиште 91
Насиље у вези 93
Уједињени у разноликости 94

Корисне адресе.....96
Речник нових појмова 97
Подаци о 28 држава чланица
Европске уније 98

Уводна реч

Драги ученици,

Веома ме радује што могу да вам представим шесто издање Европског дневника, који је припремила Делегација Европске уније у Србији у сарадњи са установама Републике Србије.

Наша жеља је да вам и на овај начин приближимо процес приступања ваше домовине Европској унији и да вас упознамо са могућностима које вас очекују на том путу. Током 2014. године Србија је учинила значајан корак напред тиме што је започела преговоре о приступању Европској унији. Европски дневник ће вам помоћи да боље разумете тај процес, али и да добијете важне и корисне информације о могућностима студирања, тражења посла, познавања како ваших тако и људских права уопште као и, између осталог, како да остварите своја права.

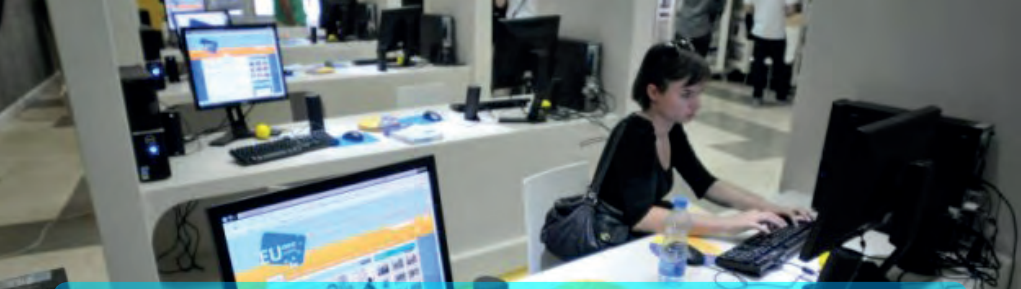
Процес приступања Србије Европској унији ће сигурно утицати на све вас. Сви се искрено надамо да ће он довести до бржег напретка, безбедности и побољшања услова за живот свих грађана Србије. Овај Дневник је ту да вам помогне да разумете начин функционисања уједињене Европе али и да боље схватите односе између Србије и Европске уније.

Надам се да ћете уживати читајући Европски дневник. Желим вам пуно успеха у школској 2014/2015. години и предложио бих вам да budete активни учесници овог процеса.

*Мајкл Девенпорт
Амбасадор
Шеф Делегације Европске уније у Републици Србији.*

Пратите амбасадора Девенпорта на Twitter-у:

 @DavenportEUSrb

ЕУ инфо мрежа у Србији

Желите да се информисхете и сазнате што више о Европској унији, њеним вредностима, могућностима које вам већ сада пружа – о путовањима, студијама и студентским разменама, фондовима и стипендијама, волонтирању и учењу језика, о ономе што вас чека када Србија буде чланица ЕУ, као и о животу ваших вршњака у другим земљама Европе? Многе одговоре можете пронаћи читајући овај уџбеник. Одговоре на сва остала питања можете потражити тако што ћете контактирати ЕУ инфо центар или неки од делова мреже за информисање о ЕУ који се налазе широм Србије.

Шта ради ЕУ инфо мрежа?

Информациона ЕУ мрежа информисхе јавност о Европској унији и њеним институцијама, њеном настанку и развоју, законима и правилима у разним областима – од заштите животне средине, преко права грађана, потрошача, деце и родитеља, толеранције према различитостима, до јединственог тржишта и заједничке валуте, као и о односима ЕУ и Србије. Њу чине ЕУ инфо центар у Београду, ЕУ инфо кутци у Новом Саду и Нишу, као и мрежа стручњака из свих делова земље под називом Тим Европа. Циљ ЕУ инфо мреже је да се Европска унија и процес евроинтеграција приближе грађанима Србије. У ту сврху мрежа организује и предавања, обуке, форуме и дебате на којима грађани имају прилику да се активно укључе у дискусију о Европској унији и изразе своје мишљење.

Како контактирати ЕУ инфо мрежу?

У Београду:

У просторијама ЕУ инфо центра у Дому омладине Београда, ул. Дечанска 1, сваког радног дана од 10 до 19 часова, а суботом од 10 до 15 сати, можете разговарати са службеницима центра и добити информације или савет где да их потражите и како до њих да дођете на најлакши начин.

Питања можете поставити и телефоном 011/ 322 99 22 или путем електронске поште (info@euinfo.rs), а одговор ћете добити у најкраћем могућем року или ћете сазнати којој надлежној институцији би требало да се обратите да бисте добили прави одговор или документ који вас занима.

У Новом Саду:

ЕУ инфо кутак Нови Сад се налази у улици Димитрија Туцовића 14/2, у самом центру града.

Питања можете поставити путем имејл адресе: officens@euinfo.rs или на број телефона 021/ 422 253.

У Нишу:

Нишки ЕУ инфо кутак се налази на првом спрату Тржно-пословног центра Калча, ламела 6, локал 42. У овом простору ће се, у сарадњи са локалном самоуправом,

mediјима, цивилним друштвом и заинтересованим грађанима, organizovati doгађаји и размењивати информације о пројектима, програмима и активностима Европске уније. Питања особљу ЕУ инфо кутка у Нишу можете поставити путем имејл адресе: officenis@euinfo.rs или на број телефона 066/ 8386 821.

Садржаји који су на располагању

У библиотеци ЕУ инфо мреже можете бесплатно добити многобројне публикације о Европској унији, а можете их добити и путем мејла или преузети са интернета. У ЕУ инфо центру у Београду су вам на располагању и домаће дневне новине и часописи. Можете се информисати о дешавањима у свету и усавршити знање страних језика читајући *Der Spiegel*, *The Economist*, *Financial Times*, *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, *Le Monde*, *The Guardian*, и информисати се о дешавањима у региону уз часопис *Globus*.

Сајт ЕУ инфо центра www.euinfo.rs је веома једноставан за коришћење и садржи велики број интерактивних и лако доступних садржаја. Активности ЕУ инфо центра можете да пратите и преко Фејсбука (Facebook):

www.facebook.com/euinfo.rs

или преко Твитера (Twitter):

<http://twitter.com/EUICBG>

или Јутјуба (Youtube):

www.youtube.com/euicbg

Тим Европа

Од маја 2013. године, у Србији постоји мрежа стручњака који се баве темама везаним за Европску унију под називом Тим Европа. Њихов циљ је да информишу јавност о темама у вези са ЕУ из области којима се они свакодневно баве. Школе, организације цивилног друштва, професионална удружења и многи други могу да контактирају Тим Европа и позову његове чланове да учествују у дебатама или одрже предавање из области за које су стручни. Како би могли да одговоре на што већи број позива, чланови Тима Европа су изабрани из свих делова Србије. Неке од тема о којима и ви у вашој школи можете консултовати чланове Тима Европа су: трошкови и користи од чланства Србије у ЕУ, могућности за рад у ЕУ, како ће права грађана бити побољшана уласком у ЕУ, да ли ће српски национални идентитет бити очуван уласком у ЕУ, које су могућности студената за стицање диплома на факултетима у ЕУ, како пронаћи прилике за запослење и многе друге.

Да сазнате више:

www.europa.rs

www.euinfo.rs

<http://www.europa.rs/teameurope/>

<http://www.euprogres.org/>

ЕУ укратко

Европска унија (ЕУ) је јединствена у свету: она није међународна организација попут Уједињених нација, нити замењује националне владе. Дакле, шта је ЕУ?

ЕУ су установиле националне владе да би се договарале о заједничким активностима у оним областима у којима је за државе боље да делују заједно, него свака за себе.

Сарадња уместо такмичења

Након разарања проузрокованог Другим светским ратом, Европљани су били решени да спрече да неки нови конфликт икада више опустоши континент. Уместо да се међусобно такмиче, владе Француске, Немачке, Италије, Белгије, Данске и Холандије су одлучиле да сарађују на пољу трговине и економије. Удружиле су ресурсе угља и челика, који представљају основне сировине за производњу оружја, и опасност од рата је опадала пошто су земље постале међусобно важни трговински партнери.

Овај план сарадње европских држава предложио је тадашњи француски министар спољних послова Робер Шуман. Шуманова декларација доводи до оснивања Европске заједнице за угаљ и челик у Паризу. Неколико година касније, настају Европска економска заједница (ЕЕЗ) и Европска заједница за атомску енергију (ЕВРОАТОМ).

Настанак ЕУ је представљао увод у еру мира и просперитета. Данас у ЕУ живи око 500 милиона људи, а Унија се бави питањима од свакодневног значаја и функционише у складу са следећим принципима:

1. Може да делује само на оним пољима на којима су се националне владе договориле да делује;
2. Треба да делује само тамо где може да буде делотворнија него националне владе уколико делују самостално;
3. Мора да промовише и брани заједничке вредности попут демократије, слободе и правде, као и заједничко наслеђе Европе, изражено у њеним многобројним културама, традицијама и језицима.

Уколико желите да сазнате више о ЕУ и њеној историји, посетите званичан портал Европске уније
www.europa.eu

WWW

Од шест земаља чланица, преко 28, до... ?

Циљ повезивања земаља у Европи није био стварање ексклузивног клуба, затвореног за нове чланове. Током година, Европска економска заједница (ЕЕЗ) је нарасла од мале групе од шест западноевропских држава до данашње Европске уније од 28 чланица и наставља преговоре са новим државама које су изразиле жељу да јој приступе, укључујући и Србију.

1957.

Организација коју данас знамо као Европску унију (ЕУ) у почетку је имала шест чланица: Белгију, Француску, Савезну Републику Немачку, Италију, Луксембург и Холандију

1973.

Нове чланице постају: Велика Британија, Ирска и Данска

1981.

Друго проширење:
Грчка

1986.

Треће проширење:
Шпанија и Португалија

1990.

Након уједињења Немачке, бивша Немачка Демократска Република је ушла у састав ЕУ

1995.

Четврто
проширење:
Аустрија,
Шведска и
Финска

2004.

У ЕУ су ушле заједно: Естонија, Летонија,
Литванија, Кипар, Мађарска, Малта, Пољска,
Словачка, Словенија и Чешка

2007.

Нове чланице: Румунија
и Бугарска

2013.

Хрватска постаје
чланица ЕУ

Земље кандидати

1999. Турска добија статус
кандидата

2005. Бивша Југословенска
Република Македонија добија
статус кандидата

2009. Исланд

2010. Црна Гора

2012. Србија

2014. Албанија

Земље потенцијални кандидати

2008. Босна и Херцеговина
постаје потенцијални кандидат

Заједница или партнерство?

Замислите да са групом пријатеља делите неку кућу. Сматрате да је добро да ствари обављате заједно (кување, журке, одлазак на одмор...), али сте установили правило да се ништа не предузима без пристанка свих укућана. Након неког времена схватите да, мада су ствари које радите заједно успешне, не чините баш много тога, јер је тешко постићи сагласност свих. Има још много ствари које би се могле обавити. Убрзо закључујете да би вам, дугорочно гледано, било боље да неке ствари ипак урадите иако се са њима слаже само већина.

Прича о ЕУ је умногоме прича о томе како је растући број држава чланица решио да уради више уз **избегавање ограничења строге једногласности**. То је резултат низа споразума које су потписале државе чланице и пратећих промена у структури ЕУ. Овим споразумима се јасно одређује шта европске институције смеју и треба да раде. Мада људи често мисле да је ЕУ налик парном ваљку који врши притисак на све државе да раде оно што не желе, она не може учинити ништа без пристанка већине својих чланица.

СИМБОЛИ ЕУ: химна, застава и Дан Европе

Европска химна је Ода радости. Диригент Херберт фон Карајан (Herbert von Karajan) адаптирао је Бетовенову (Ludwig van Beethoven) Девету симфонију на захтев Савета Европе. Ода радости проглашена је свечаном песмом 1972. године, а химном Европске уније 1985. године.

Застава ЕУ је усвојена 1986. Позадина заставе плаве боје симболизује небо на чијој се површини налази дванаест златних звездица, које представљају јединство народа Европе, њихово савршенство и заједништво, а не број држава.

Дан Европе – 9. мај, установљен је као дан сећања на Шуманову декларацију из 1950. године, којом је започет процес европских интеграција.

Времеплов ЕУ

Процес изградње Европске уније започет је након Другог светског рата, са циљем да се осигура безбедност и благостање у Европи. Педесет година касније, процес изградње ЕУ и даље је у току, а сви грађани Европе могу дати свој допринос.

1945.

На згариштима Другог светског рата зацртан је основни циљ да се обезбеди мир међу народима Европе. Како Лига народа, организација створена после Првог светског рата, није успела да обезбеди мир, стварају се Уједињене нације.

1950.

Шуманова декларација резултирала је 1951. Париским уговором, којим се оснива **Европска заједница за угаљ и челик**. Она обухвата Белгију, Италију, Луксембург, Савезну Републику Немачку, Француску и Холандију, које као равноправне чланице сарађују унутар заједничких институција.

1957.

Истих шест земаља потписују **Римске уговоре**, којима су основане **Европска економска заједница (ЕЕЗ)** и **Европска заједница за атомску енергију (ЕВРОАТОМ)**. Започето је формирање тзв. заједничког тржишта, а државе чланице преузеле су обавезу да у року од 12 година уклоне све трговинске баријере. Процес је завршен две године пре рока.

1979.

Одржани су први **непосредни избори за Европски парламент**. Створен је и **Европски монетарни систем (ЕМС)**, како би помогао стабилизацији курсева националних валута.

1986

1979

1968

1967

1957

1950

1946

1967.

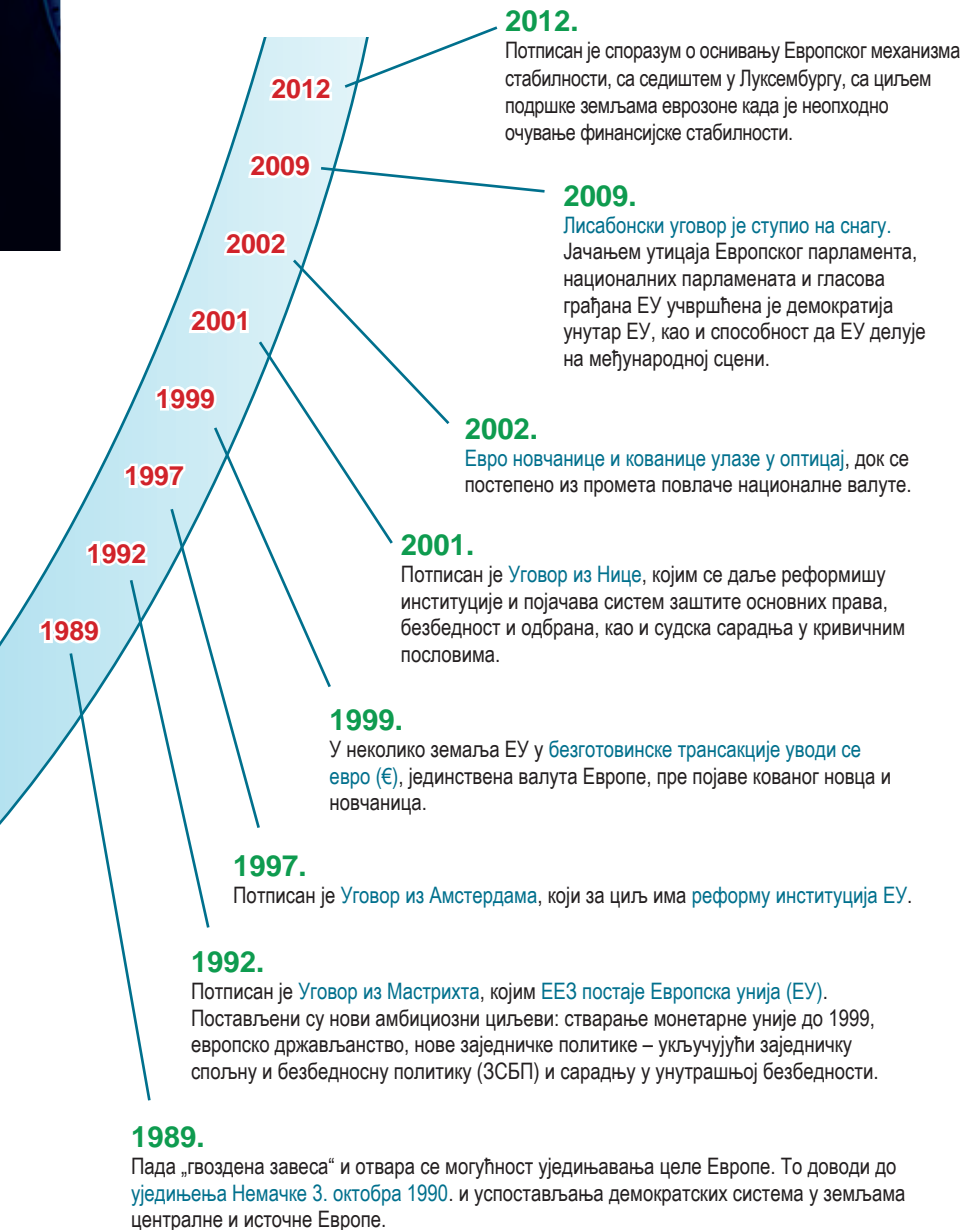
Уједињене су институције три европске заједнице и од тада постоји једна Комисија и један Савет министара, као и Европски парламент.

1968.

Створена је **Царинска унија**: укинуте су све царине у међусобној размени чланица ЕЕЗ и створена јединствена тарифа за производе из трећих земаља.

1986.

Усваја се **Јединствени европски акт**, који утврђује временски план за довршавање јединственог европског тржишта до 1. јануара 1993.

Више информација:

http://europa.eu/about-eu/eu-history/index_en.htm

www.seio.gov.rs

Уклапање делића слагалице

Како се сви делови институционалне слагалице међусобно уклапају да би омогућили Европској унији да функционише?

Европски парламент – глас народа

Европски парламент представља грађане Европске уније, којих сада има око 502 милиона. Посланици представљају бираче и групишу се по политичкој оријентацији, а не према националној припадности. Тако у Европском парламенту седе политички представници груписани око Европске националне странке (хришћанске демократе), социјалисти, либерали, зелени и други, а међу њима и посланици који се противе европским интеграцијама. Основна улога Парламента је политичка контрола, као и именовање и разрешавање чланова Европске комисије. Савет министара и Европска комисија обавезни су да извештавају Парламент о свом раду. Такође, у процесу одлучивања, Савет министара од Парламента тражи мишљење, без кога не може да одлучује. ЕП доноси годишњи буџет и контролоше његову примену, заједно са Саветом министара. Сваких пет година, гласачи у ЕУ бирају своје представнике у Парламенту. Уговором из Лисабона је предвиђено да Европски парламент има 751 посланика. Седиште Парламента је у Стразбуру, иако се све већи број заседања одржава у Бриселу.

www.europarl.europa.eu

Европски савет – политичко вођство

Европски савет окупља председнике држава или влада држава чланица Европске уније, председника Европске комисије и председника Европског савета. Састанци Европског савета организују се четири пута годишње, уз могућност сазивања посебних састанака. Лисабонским уговором установљена је позиција председника Европског савета, који се бира на две и по године. Улога Европског савета је у доношењу политичких смерница и приоритета ЕУ. Европски савет нема овлашћења законодавног карактера, већ одлучује о питањима политичког карактера која захтевају усаглашавање интереса и ставова држава чланица.

www.european-council.europa.eu

Савет Европске уније – глас држава чланица

У овом телу се чује глас националних влада. Савет (или Савет министара) креира нове законе заједно са Европским парламентом. У зависности од теме која је на дневном реду, сваку земљу представља министар задужен за дату област – финансије, саобраћај, пољопривреду, итд. Савет се састаје у Бриселу.

За одлуке о највећем броју тема довољан је глас већине чланова. Велике државе чланице, попут Немачке, имају више гласова и самим тим више моћи и Савету и односу на мале земље попут Малте. Систем гласања, међутим, обезбеђује да веће државе не надгласавају ставове својих мањих суседа.

При разматрању високоосетљивих тема – као што су, на пример, порези и одбрана – одлука Савета мора да буде једногласна. Ово није лак задатак, имајући у виду да за столом седи толико различитих земаља са различитим интересима!

www.consilium.europa.eu

Европска комисија – заједнички интерес

Европска комисија, са седиштем у Бриселу, је извршни орган ЕУ. То значи да је ово једина институција која може да предлаже нове законе, о којима Европски парламент и Савет затим расправљају и гласају. Комисија је, такође, и „полицајац“ ЕУ, у смислу да је задужена да се стара о томе да националне владе поштују правила и примењују законе ЕУ. Уколико оне то не чине, Комисија може да их тужи Европском суду правде. Од априла 2012. грађани Европске уније могу тражити од Комисије да направи законски предлог (Европска грађанска иницијатива). То мора учинити најмање милион грађана који долазе из не мање од седам различитих земаља.

Комисију чини 28 комесара (једна држава, један комесар), који се бирају на период од пет година. Комесари обављају дужност независно од националних влада и у општем интересу Европске уније. Председник Комисије предводи тим комесара, који су задужени за одређену област – пољопривреду, финансије, транспорт, индустрију, науку и истраживање, животну средину, здравље и заштиту потрошача, итд. – што може да се упореди са надлежностима министара у националним владама.

ЕУ такође има Високог представника за спољну и безбедносну политику, који управља свим активностима ЕУ на међународној позорници, а истовремено је и потпредседник Комисије.

Око 32 000 људи ради за Европску комисију. Већина њих је смештена у Бриселу, мада Комисија такође има канцеларије у свим државама чланицама и широм света.

<http://ec.europa.eu>

Европска служба за спољне послове

Европска служба за спољне послове је дипломатско тело ЕУ. Она подржава шефа за спољнополитичке послове у спровођењу заједничке спољне и безбедносне политике ЕУ.

Европска служба за спољне послове располаже са делегацијама широм света помоћу којих ради за добробит народа ЕУ и ЕУ као целине.

<http://www.eeas.europa.eu/>

Европски суд правде – владавина права

Специфичност закона је да они могу да се тумаче на више начина. Европски суд правде има задатак да обезбеди исправно и једнообразно тумачење закона у целој ЕУ. Овај суд, са седиштем у Луксембургу, чини по један судија из сваке државе чланице.

Одлуке овог Суда носе велику тежину зато што су коначне – не може их оспорити ниједан национални суд државе чланице ЕУ.

<http://curia.europa.eu>

Још неке од ЕУ институција:

- » Европски економски и социјални комитет – www.eesc.europa.eu
- » Европски суд ревизора – <http://www.eca.europa.eu/>
- » Комитет региона – www.cor.europa.eu
- » Европска централна банка – www.ecb.int
- » Европска инвестициона банка – www.eib.org

Више информација:

http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/index_en.htm

Како се доносе закони

ЕУ је политичка арена у којој се креирају предлози закона, бране интереси и склапају компромиси. Гледано из тог угла, одлучивање на европском нивоу је слично националној политици. Узмимо, на пример...

Телекомуникациони пакет

Са растом и развојем интернета и других нових технологија, многи људи су почели да говоре о Закону о телекомуникацијама и да траже промене. У новембру 2007. године Европска комисија је послушала ове аргументе и предложила нови закон у циљу реформисања тржишта телекомуникација. Овај нацрт закона је потом остао заплетен у дебатама о дељењу датотека на мрежи. Одредба која се тиче питања права корисника интернета постала је кључни разлог за бригу: када неке сме да се укине приступ интернету?

У ствари, дебата се водила о томе како се борити против нелегалног преузимања фајлова. Да ли би више људи плаћало музику уколико би онима који је противзаконито копирају, као крајња мера, могао да се укине приступ интернету?

Мада је Европски парламент усвојио комплетан тзв. „телекомуникациони пакет“, већ у првом читању, септембра 2008. национални министри у Савету нису се сложили око више кључних питања, укључујући, пре свега, заштиту приступа интернету. Две институције су покушале да дођу до компромиса. Међутим, у мају 2009. усред протеста на улицама и на интернету, Парламент је великом већином изгласао амандман који је био у супротности са ставом Савета.

Народна скупштина Републике Србије усвојила је 14. октобра 2004. године Резолуцију о придруживању Европској унији, којом је предвиђено усаглашавање нашег законодавства са европским у свим важнијим питањима. Године 2008. Србија је са Европском унијом потписала Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП), којим се обавезала да усклади своје законодавство са прописима ЕУ. У том циљу, донети су многобројни нови закони: о заштити конкуренције, о контроли државне помоћи, о заштити потрошача, о стандардизацији, о јавним набавкама, о општој безбедности производа, о тржишном надзору и други.

С обзиром на то да ССП не покрива целокупно право Европске уније, Србија је, у намери да даље усклади свој правни систем са системом ЕУ, 2008. године усвојила Национални програм за европске интеграције за период 2008–2012. Од јула 2008. до јула 2012. године, програм је испуњен 81% – 857 усвојених прописа од 1.066 планираних, а од тога 194 усвојених закона од 220 планираних. Између осталог, усвојени су и следећи закони: о Агенцији за борбу против корупције, о заштити података о личности, о забрани дискриминације, о равноправности полова, о младима, о основама система образовања и васпитања, о заштити животне средине, о заштити природе, о безбедности хране, о безбедности саобраћаја на путевима...

Листа усвојених закона сведочи о ширини и броју области које право ЕУ покрива, као и о сложености посла усклађивања домаћег законодавства са њим. У мишљењу о захтеву Србије за пријем у чланство, октобра 2011. године, Европска унија је рекла да српско законодавство у скоро свим областима може у року од пет година да буде усклађено са правом ЕУ.

Више информација о европским законима:

<http://eur-lex.europa.eu/>

Заједничка валута – евро

Шта имате у џепу? За милионе Европљана, то је заједничка валута – евро – који се користи у много земаља широм Европе.

Евро је као званична валута ушао у оптицај у 12 држава чланица ЕУ 1. јануара 2002. Данас је то једина валута у 18 од 28 држава чланица. Такође се користи и у Монаку, Сан Марину, Ватикану, Андори, Црној Гори и на Косову*. Око 332 милиона људи широм света користи валуте које су везане за евро. Одржавање стабилности цена је главна тежња система евра, чији је циљ да одржи стопу инфлације испод или око 2% у средњорочном периоду. У јануару 2014. Летонија је преузела евро као своју валуту, а у јануару 2015. Еврозони ће се придружити и Литванија.

Светска валута

Евро се данас налази на другом месту на свету, иза америчког долара, као валута девизних резерви. Приближно 26% светских девизних резерви данас се држи у еврима. Евро је и друга најчешће мењана валута у свету и користи се у око 40% дневних трансакција на девизним тржиштима.

Кључни датуми

- 1999 – евро промовисан као виртуелна валута у Белгији, Немачкој, Ирској, Шпанији, Француској, Италији, Луксембургу, Холандији, Аустрији, Португалу и Финској
- 2001 – евро промовисан као виртуелна валута у Грчкој
- 2002 – 12 држава ЕУ почиње да користи новчанице и кованице евра
- 2007 – Словенија почиње да користи евро
- 2008 – Кипар и Малта почињу да користе евро
- 2009 – Словачка почиње да користи евро
- 2011 – Естонија почиње да користи евро
- 2014 – Летонија почиње да користи евро

* Овај назив је без прејудуцирања статуса и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244/1999 и мишљењем Међународног суда правде о Декларацији о независности Косова.

Ко може да се придружи?

Све чланице ЕУ могу да се придруже еврозони. Данска и Велика Британија су изабрале да се не придружују заједничкој валути, мада то могу да учине у будућности. Прелазак на евро зависи од испуњавања тзв. „мастрихтских критеријума“. Наиме, стабилност евра као валуте се овим критеријумима штити тако што се државама чланицама омогућује да усвоје евро као валуту тек када су њихове економије спремне за тако нешто. Оне такође морају да усвоје специфичне законе којима се уређују монетарна питања и питања централне банке.

Мастрихтски критеријуми

Шта се мери?	Како се мери?	Критеријуми конвергенције
Стабилност цена	Хармонизована стопа инфлације потрошачких цена	Не више од 1,5 процентних поена изнад стопе три земље са најбољим резултатима
Стабилност јавних финансија	Буџетски дефицит у % БДП	Референтна вредност: не више од 3% БДП
Одрживост јавних финансија	Јавни дуг у % БДП	Референтна вредност: не више од 60% БДП
Издржљивост конвергенције	Дугорочна каматна стопа	Не више од 2 процентна поена изнад стопе три земље са најбољим резултатима у погледу стабилности цена
Стабилност курса	Одступање од централног курса	Двогодишње учешће у Европском механизму девизних курсева (ERM)

Више информација о европским споразумима:

http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_en.htm

Србија и ЕУ – ваша будућност

Кораци ка ЕУ

Шта је Процес стабилизације и придруживања?

Након петооктобарских промена на изборима 2000. године започиње најновија фаза у односима Србије и ЕУ. Тада су се створили услови да се Југославија, у чијем је саставу била Србија, укључи у тај процес. Практично, то значи да тргује са Унијом по повлашћеним условима, да без царина тргује са осталим земљама у региону, као и да користи средства из тадашњег највећег програма помоћи Уније – КАРДС програма, те да започне са припремама за закључивање **Споразума о стабилизацији придруживању (ССП)**.

Колико су важни добри трговински односи са ЕУ, можете да закључите из податка да је за само две године, од 2000. до 2002. године извоз тадашње Савезне Републике Југославије (СРЈ) у ЕУ порастао чак за једну трећину, односно за 272 милиона евра.

Учешћем на Самиту у Загребу новембра 2000. године, Србија је, као део СРЈ постала учесница Процеса стабилизације и придруживања, кроз који се остваривало придруживање и приступање свих држава Западног Балкана Европској унији.

Наредни корак била је израда и објављивање **Студије изводљивости**, у којој је Европска комисија пружила детаљан преглед до тада спроведених политичких, економских и правних реформи у нашој земљи, као и способност њиховог даљег остваривања. На основу овог прегледа, Европска комисија је 5. априла 2005. године дала позитивну оцену о спремности Србије да започне и води преговоре о Споразуму о стабилизацији и придруживању (ССП), те да преузме обавезе које из њега произилазе.

Преговори о закључењу ССП са, тада већ, државном заједницом Србија и Црна Гора су званично почели 10. октобра 2005. године, а прва званична рунда преговора одржана је 7. новембра 2005. године.

Након што се Црна Гора определила за независност на референдуму одржаном 2006. године, Србија као држава наследница државне заједнице, наставила је однос са ЕУ. Преговори су приведени крају 10. септембра 2007. године, а **Споразум о стабилизацији и придруживању је потписан 29. априла 2008. године у Луксембургу**.

Скупштина Србије је 9. септембра 2008. године ратификовала ССП, тј. усвојила Закон о потврђивању ССП-а са ЕУ, који дефинише услове за слободан проток робе, кретање радника и капитала и сарадњу у низу области, од усклађивања прописа, до политичког дијалога и финансијске сарадње.

ССП је ступио на снагу 1. септембра 2013. године, након што је завршен процес ратификације у парламентима свих држава чланица ЕУ и о томе је обавештена Европска комисија. Ступањем на снагу ССП-а, Србија је постала придружена чланица ЕУ.

Преговори

Подношење званичног захтева за чланство у ЕУ представља следећи корак на путу ка чланству и прекретницу сваке државе у односима са ЕУ. Србија је захтев за стицање статуса кандидата за чланство у ЕУ поднела 22. децембра 2009. године премијеру Шведске, државе која је у том тренутку председавала Саветом министара ЕУ.

© EC/Z. Zestic-FoNet News Agency

Након подношења, захтев за пријем у чланство разматра Савет министара ЕУ. Савет је донео позитивну одлуку 25. октобра 2010. године и наложио Европској комисији да достави Србији тзв. **Упитник**. Комесар за проширење и суседску политику Штефан Филе 24. новембра 2010. године у Београду је уручио Упитник са 2483 питања председнику Владе Србије.

*Упитник је званични инструмент којим ЕУ процењује спремност државе да започне процес приступања, а садржи неколико хиљада питања која покривају целокупно функционисање једне државе. Одговори које влада једне земље на њих даје пружају прецизне податке о тој држави, од поштовања политичких и економских критеријума, до степена усаглашености законодавства са прописима ЕУ, као и о капацитетима институција и администрације да прихвати и примени европске стандарде у сваком од 35 преговарачких поглавља

По добијању одговора на ова питања, Европска комисија стиче потпуну слику о стању у држави, тј. о напретку реформи и спремности њене администрације да успешно води преговоре и закључи Споразум о приступању Европској унији.

Србија је предала **Одговоре на Упитник Европске комисије** о кандидатури Србије за чланство у Европској унији 31. јануара 2011. године.

Након достављања одговора и њихове анализе, Европска комисија саставља Мишљење (тзв. Avis) о спремности да се држави која се пријављује за чланство одобри статус државе кандидата и упућује одговарајући предлог Европском савету.

Европска комисија је 12. октобра 2011. године одлучила да препоручи да Србија постане држава кандидат за чланство у Европској унији, као и да ће бити спремна да започне преговоре о приступању Унији чим буде остварен даљи напредак у дијалогу између Београда и Приштине.

Европски савет донео је одлуку да Србији додели статус кандидата за чланство у Европској унији. 1. марта 2012. године.

О чему се преговара?

Преговара се о условима под којима држава кандидат приступа ЕУ, а који се, у основи, односе на усклађивање домаћег законодавства са правним тековинама ЕУ. Резултат преговора је Споразум о приступању Србије Европској унији.

Преговори о чланству у ЕУ трају у просеку од три до пет година, што зависи од способности државе да у току преговора усклађује своје прописе са европским. Пракса досадашњих преговора које је водила ЕУ била је да се најпре отварају лакша поглавља правних тековина ЕУ (које су за потребе преговора подељене на 35 поглавља), како би се држава упознала са начином вођења преговора, а да се за крај остављају најкомплекснија питања буџета, пољопривреде, правосуђа, заштите животне средине, регионалне политике и координације структурних фондова.

Преговори о чланству са ЕУ од 2012. године воде се по новом принципу, који инсистира на владавини права. Прва питања са којима ће се и Србија суочити биће правосуђе, борба против криминала и корупције, поштовање људских права (поглавља 23 и 24), те финансијска контрола (поглавље 32) и остало (поглавље 35).

Европски лидери на састанку у Бриселу 28. јуна 2013. године су одлучили да преговори са Србијом о приступању Европској унији почну најкасније у јануару 2014, те је Србија званично започела преговоре о чланству 21. јануара 2014. године, када је одржана **прва Међувладина конференција у Бриселу.**

После формалног отварања преговора, почиње фаза **аналитичког прегледа законодавства** – скрининга (енг. screening), која представља фазу **провере и оцене у којој мери је законодавство државе кандидата усклађено са правним тековинама ЕУ.**

Скрининг се састоји из две фазе:

- а. Експланаторни скрининг, у ком Европска комисија представницима државе кандидата представља правне тековине Уније у одређеном поглављу.
- б. Билатерални скрининг, у ком држава кандидат представља Европској комисији своје законодавство и утврђује разлике између два система.

На основу ових састанака Европска комисија усваја Извештај са скрининга. У том извештају утврђује да је законодавство државе кандидата у довољној мери усклађено са правом ЕУ и због тога препоручује да се одмах отворе преговори у том поглављу. Европска комисија такође може закључити да држава није спремна да отпочне преговоре у датом поглављу због чега ЕК утврђује мерила које држава кандидат мора да испуни да би те преговоре отворила.

Правне тековине ЕУ и други извори права подељени су у 35 преговарачких поглавља.

Преговори ће се водити у оквиру следећих преговарачких поглавља:

1. кретање роба,
2. кретање радника,
3. пословно настањивање и слобода пружања услуга,
4. слободно кретање капитала,
5. јавне набавке,
6. право привредних друштава,
7. право интелектуалне својине,
8. конкуренција,
9. финансијске услуге,
10. информационо друштво и медији,
11. пољопривреда и рурални развој,
12. безбедност хране, ветеринарска и фитосанитарна питања,
13. рибарство,
14. транспорт,
15. енергетика,
16. порези,
17. економска и монетарна питања,
18. статистика,
19. социјална политика и запошљавање,
20. предузетништво и индустријска политика,
21. трансевропске мреже,
22. регионална политика и координација структурних инструмената,
23. правосуђе и основна права,
24. питања правде, слободе и безбедности,
25. наука и истраживање,
26. образовање и култура,
27. животна средина,
28. заштита потрошача и заштита здравља,
29. царинска унија,
30. економски односи са иностранством,
31. спољна, безбедносна и одбрамбена политика
32. финансијски надзор,
33. финансијска и буџетска питања,
34. институције,
35. остала питања.

Основни принцип преговора је да „ништа није договорено док све није договорено“. То значи да се сва поглавља затварају привремено, до момента док се не договори последње поглавље преговора. Када последње поглавље буде договорено и затворено, приступа се потписивању **Споразума о приступању Србије Европској унији**.

После потписивања, Споразум о приступању мора да буде ратификован у Народној скупштини Републике Србије, парламентима свих држава чланица ЕУ и Европском парламенту. У држави која приступа се обично организује референдум о чланству (у зависности од уставне процедуре сваке државе), мада је било примера држава које нису одржале референдум о чланству у ЕУ (Бугарска, Румунија, Кипар). Уобичајено је да се одреди датум када ће држава постати чланица, уз услов да се ратификациони процес до тада заврши.

Западни Балкан и ЕУ

Државе кандидати за чланство у ЕУ су: Турска, Бивша Југословенска Република Македонија, Црна Гора, Србија, Албанија и Исланд.

Турска је отворила преговоре са ЕУ 2005. године; Бивша Југословенска Република Македонија је добила статус кандидата исте године, али због политичког спора са Грчком о имену македонске државе још увек нема датум почетка преговора; Исланд је 2009. поднео захтев за чланство и започео приступне преговоре са ЕУ 2011. године, али је јуна 2013. одлуком нове Владе, ова држава одустала од приступања ЕУ и о томе обавестила Брисел. Црна Гора, која је добила статус кандидата за чланство у ЕУ крајем 2010. године, започела је преговоре о чланству 29. јуна 2012. године; Србија је отпочела преговоре 21. јануара 2014. године док је Албанија статус кандидата за чланство стекла крајем јуна 2014. године.

Остале државе Западног Балкана – Босна и Херцеговина има статус потенцијалног кандидата, док је Хрватска завршила приступне преговоре са ЕУ и постала 28. чланица ЕУ 1. јула 2013. године. Међу потенцијалним кандидатима је и Косово* према Резолуцији Савета безбедности 1244.

Резултати истраживања јавног мњења о Европској унији Делегације Европске уније у Републици Србији из новембра 2014. године:

1. Како бисте гласали на референдуму о приступању Србије Европској унији?

• За	53%
• Против	28%
• Не бих гласао/ла	10%
• Не знам	9%

2. Према вашем мишљењу, када ће Србија постати члан Европске уније?

• 2020.	28%
• За око 10 година	23%
• Не пре 2030.	12%
• Никада	22%
• Не знам	15%

3. Шта прво помислите када неко каже Европска унија?

• Бољи живот и будућност	24%
• Бољи стандард, веће плате и пензије, инвестиције, просперитет	10%
• Ништа	10%
• Само негативне ствари	9%
• Унија, ЕУ земље, симболи ЕУ (застава, звезде, еуро)	6%
• Друго	6%
• Условљавање, притисак, уцене	5%
• Веће шансе за запослење, рад и студирање у ЕУ	4%
• Путовање	4%
• Превара, лажи, крађа, неповерење, скептицизам	4%
• Закон, ред, борба против криминала и корупције	3%
• Утопија, сан, недостижан циљ	3%
• Не знам, без одговора	3%
• Преговори, приступање, стабилизација	2%
• Губитак националног идентитета, суверенитет	2%
• Признавање Косова*, НАТО, бомбардовање, Хаг	2%
• Већа стопа незапослености, гори стандард	1%
• Немачка, Ангела Меркел	1%
• Богате земље које доминирају над сиромашним	1%

Како ЕУ помаже Србији

Европска унија је највећи донатор бесповратне помоћи у Србији. До јануара 2014. године, ЕУ је кроз претприступне ИПА фондове обезбедила Србији **више од 2,6 милијарди евра.**

Добијене донације Србија користи за развој и унапређење инфраструктуре, реформе правосуђа и јавне управе, побољшање услова саобраћаја, животне средине и решавање проблема климатских промена, за подстицај пољопривреде и приватног сектора, подршку систему образовања, здравству, збрињавању избеглих лица, итд.

Посебан знак поверења у односима ЕУ и Србије представља и чињеница да Србија од 2014. године самостално управља пројектима које финансира Европска унија.

Сви ови конкретни пројекти ће допринети процесу европских интеграција Србије, економском и друштвеном развоју, а пре свега унапређењу свакодневног живота грађана Србије.

ИПА (Инструмент за претприступну помоћ Европске уније)

Скраћеница ИПА настала је од енглеског термина – IPA (Instrument for Preaccession Assistance). ИПА представља бесповратну финансијску помоћ коју Европска унија издваја за кандидате и потенцијалне кандидате за чланство у ЕУ и користи се од 2007. године. Пошто представља бесповратну помоћ значи да се примљени и успешно искоришћен новац из ових фондова не враћа. **Србија је кроз ИПА од 2000. до краја 2013. добила на располагање преко 2,4 милијарде евра.**

Подршка ЕУ сектору образовања може се поделити по областима:

- Опрема и реконструкција предшколских објеката, основних и средњих школа
- Помоћ да се унапреди доступност и једнакоправност образовања (бољи услови образовања за децу из маргинализованих група)
- Наставни планови и програм (нови, осавремењени образовни програм и профили у средњем стручном образовању)
- Испити (завршни испит/израда програма за општу, стручну и уметничку матуру)
- Подршка увођењу педагошких асистената у систем образовања
- Реконструкција и реновирање 27 државних факултета широм Србија

Економске везе – Србија и ЕУ

- » Поред ИПА фондова, Србија такође прима додатне донације за пројекте од земаља чланица Европске уније. Највећи билатерални донатори Србије из ЕУ земаља су – Немачка, Италија, Шведска, Грчка и Холандија.
Извор: www.evropa.gov.rs/Evropa/PublicSite/Index.aspx
- » Највећи инвеститори у Србији су такође земље Европске уније. Предузећа која највише улажу у привреду Србије су из Аустрије, Немачке, Италије, Грчке, Словеније, Мађарске, Холандије и то највише у области трговине, енергетике, туризма, банкарства
Извор: www.pks.rs

Солидарност Европске уније након поплава

Непосредно након поплава које су у 2014. години задесиле многе општине у Србији, Европска унија је одиграла веома важну улогу у пружању помоћи угроженим подручјима. Европска унија је одмах активирала Механизам цивилне заштите и послала специјалне тимове спасилаца, јединице за испупавање воде и доставила хуманитарну помоћ. На Донаторској конференцији, одржаној 16. јула 2014. године у Бриселу, најављена су додатна средства за помоћ Србији. **Делегација Европске уније је потом у Србији преусмерила ИПА фондове за санацију последица од поплава у износу од 30 милиона евра, а припрема се и наредни програм од 62 милиона евра који ће почети 2015. године.** Србији ће до краја 2014. године бити додељена и додатна бесповратна средства из европског фонда за солидарност, и то у истом износу и под истим условима као да је у питању држава чланица ЕУ.

Кроз Програме помоћи поплавленим подручјима у Србији тренутно се финансира изградња нових домова, обнова јавних установа, приватних кућа, путева и обнављање привреде и пољопривредне производње у 24 општине које су најтеже погођене поплавама: Бајина Башта, Ваљево, Варварин, Велика Плана, Јагодина, Косјерић, Коцељева, Крагујевац, Краљево, Крупањ, Лазаревац, Лозница, Љубовија, Мали Зворник, Обреновац, Осечина, Парафин, Свилајнац, Смедеревска Паланка, Трстеник, Уб, Чачак, Шабац и Шид.

Путовање без виза за грађане Србије

Од 19. децембра 2009. године, грађанима Србије више није потребна виза да би путовали у земаље чланице ЕУ (осим Велике Британије и Ирске), као и у 4 земље које нису чланице ЕУ, а које су део шенгенског простора (Исланд, Швајцарска, Норвешка, Лихтенштајн). Сви грађани Србије који имају биометријски пасош, могу да путују у ове земље, у краће посете у трајању до 90 дана у оквиру периода од 180 дана, без обзира да ли је реч о пословном путовању, усавршавању или о туристичкој посети. Српским држављанима који имају биометријски пасош издат од стране Координационе управе за Косово и Метохију потребна је важећа шенгенска виза за путовање у земље Шенгена. Тај период се рачуна од тренутка када први пут уђете на територију, а у оквиру наведених 180 дана. На пример, уколико сте у неку од шенгенских земаља први пут ушли 1. јануара, следећи период од 6 месеци почиње да се рачуна 1. јула. Уколико често путујете у земље Шенгена, ви сте одговорни да израчунате колико вам је дана остало у оквиру тог шестомесечног периода.

Нова правила не важе за Велику Британију и Ирску, јер оне нису део Шенгенског простора.

Уколико намеравате да због запослења или студирања прекорачите рок од 90 дана боравака, обавезни сте да пре путовања поднесете захтев за дугорочну визу или за дозволу боравака при амбасади или конзулату земље дестинације. Рад или боравак у шенгенским земљама без одговарајуће националне боравишне или радне дозволе је незаконит.

За више информације о путовању у земље Европске уније, посетите сајт Делегације Европске уније у Србији:

http://europa.rs/putujiteUEu/ambasade_konzulati_kulturni_centri.html

our world our dignity our future

2015 – Европска година развоја

Година 2015. је у Европској унији проглашена за европску годину развоја. На овај начин се грађанима земаља Европске уније и светској јавности скреће пажња на проблеме сиромаштва изван ЕУ.

Европска унија се 2000. године придружила светским лидерима на Миленијумском самиту Уједињених нација посвећеном искорењивању сиромаштва и спасавању људских живота. Лидери 189 земаља су се сложили око осам кључних циљева који треба да буду испуњени до 2015. године, како би се квалитет живота у најсиромашнијим државама света поправио и смањιο ризик по људске животе.

Осам миленијумских циљева су:

- 1 Искоренити екстремно сиромаштво и глад
- 2 Обезбедити основно образовање у свим земљама
- 3 Промовисати родну равноправност и оснаживање жена
- 4 Смањити смртност код деце
- 5 Унапредити здравље трудница и породилја
- 6 Борити се против ХИВ-а/сиде, маларије и других болести
- 7 Осигурати одрживост животне средине
- 8 Развити глобално партнерство за развој

Као део континента који је проживео многа разарања да би се развио у континент са најразвијенијом економијом, напредним системом социјалне заштите, и као навећи донатор у свету, Европска унија има одговорност према милионима људи изван њених граница којима је потребна помоћ. Због тога су миленијумски циљеви од самог усвајања постали део заједничке политике и праксе развоја ЕУ. Заједно са својим државама чланицама, ЕУ је 2012. године била донатор више од половине укупног износа помоћи у свету.

Година у којој је постављен рок за остваривање миленијумских циљева је добар повод да се сагледају резултати и да се поставе планови за будућност. Европска унија у 2015. години, европској години развоја, жели да са својим партнерима, земљама чланицама и грађанима Европске уније заједно ради на остваривању ових циљева.

Европска унија је укључена у глобалну дискусију о плановима за развој после 2015. године. На основу консултација, дијалога са стратешким партнерима и опсежног истраживања, Европска комисија је формирала план развоја који подразумева испуњење постављених циљева и постављање нових, модернизованих, који ће бити примењиви на све грађане у свету.

ЕУ Иницијатива за испуњење миленијумских циљева:

Велики напредак је постигнут на примени миленијумских циљева до 2010. године. Ипак, многе земље су и даље биле у заостатку у примени већине циљева. ЕУ је зато формирала нову иницијативу за остваривање миленијумских циљева, засновану на анализи потреба и учинка, вредну милијарду евра. 700 милиона евра од ове помоћи је намењено циљевима који су у највећем заостатку (глад, заштита мајки, смртност код деце, снабдевање водом и санитарним условима за живот), док је 300 милиона евра намењено земљама које су имале добре резултате у спровођењу помоћи. До сада, ЕУ иницијатива за испуњење миленијумских циљева је финансирала 70 пројеката у 46 земаља света. Ово су само неки од резултата тих пројеката: 46.5 милиона људи је примило помоћ кроз социјалне трансфере за безбедност хране, 7.7 милиона је добило техничко и професионално образовање, 13.7 милиона нових ученика је уписано у основне школе, 37000 школа и преко 8500 здравствених установа је изграђено или реновирано, више од 70 милиона људи је добило приступ пијаћој води...

Више информација:

http://ec.europa.eu/europeaid/european-year-development-2015_en

WWW

Шта даље? Наставак образовања!

Образовање се наставља: унапређење рада на рачунару, страни језици, нова техничка знања или вештине – сигурно ће отворити нова врата! Немате времена за губљење. Упишите курсеве у школама језика и рачунара и баци-те се на учење. Ваш посао, ваша будућност зависи од тога.

Које врсте професија се траже у Европи?

Чланице ЕУ много улажу у истраживања, нове технологије и екологију и на-стоје да привуку више младих да се баве пословима који захтевају напор-није, техничке студије. Са друге стране, ради утицаја и сталног дијалога у ЕУ, јавне и приватне институције, струковна удружења и невладине организације траже стручњаке за лобирање, односе са јавношћу, европско право, међу-народну политику и слично. Србија или ЕУ, у оба случаја распитајте се и размишљајте бар десет година унапред!

Болоњски процес

Чули сте за изразе „Болоњски процес“, „ЕСП бодови“, „реформе према Болоњи“. Уколико вам није јасно о чему је реч, ево неколико кратких појашњења:

- » Болоњски процес је покренут 1999. године да би се укинуле разлике између система високог образовања у европским земљама и уклониле препреке за студентску мобилност и међусобно признавање диплома унутар ЕУ.
- » Циљ је био да се успостави јединствен систем издавања високошколских диплома, као и јединствен систем бодовања студијске године, тзв. Европски систем преноса бодова (ЕСПБ), који представља временско оптерећење сту-дената за време студија. Утврђен је стандард према коме једна студијска го-дина носи 60 ЕСПБ.
- » Србија је укључена у Болоњски процес 2003. године и тада су код нас отпо-челе реформе чији је циљ да се образовни систем у нашој земљи усклади са прихваћеним стандардима Болоњског система.

У Болоњском процесу учествују: свих 28 држава чланица ЕУ, Албанија, Андора, Јерменија, Азербејџан, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Грузија, Ватикан, Исланд, Лихтенштајн, Молдавија, Норвешка, Бивша Југословенска Република Македонија, Русија, Србија, Швајцарска, Турска, Украјина и Казахстан.

Шта добијате од учешћа Србије у Болоњском процесу?

Акредитација, односно испуњавање стандарда које утврђују високошколске установе у Србији, је обавезна и то је један од предуслова за размену студената и постдипломаца, као и признавање диплома приликом запошљавања наших дипломаца у другим европским државама. Уколико се одлучите за студирање, пажљиво бирајте свој будући факултет! Списак свих високошколских установа у Србији и њихових студијских програма којима су до сада одобрене/одбијене акредитације погледајте на сајту Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије:

<http://www.mpn.gov.rs/>

Комисија за акредитацију

Комисија за акредитацију проверава квалитет високошколских установа и вреднује студијске програме: **адекватан простор за одржавање наставе, квалификованост предавача, организацију рада, као и квалитет студијског програма.** То подразумева и растерећивање студената на појединим факултетима и струковним школама и правилно бодовање предмета.

За више информација:

www.mpn.gov.rs

Студирање у иностранству – да ли сте довољно обавештени?

Дилема I – Зар то није доступно само студентима са факултета из ЕУ?

Од 2014. године програме за образовање у којима је Србија до сада учествовала (Темпус, Еразмус Мундус и Програм за целоживотно учење) мења програм под називом Еразмус +. У наредних седам година, програм ће са 14,774 милијарди евра финансирати пројекте који подржавају све нивое образовања и помажу спајање формалног, неформалног и информалног образовања и помажу младим људима да се боље повежу са светом рада. Земље учеснице Еразмус + програма ће имати шансу да боље сарађују у дефинисању образовних политика, а програм ће наставити да промовише и признавање и вредновање стечених квалификација, отворени приступ образовним материјалима, као и међународну димензију активности, вишејезичност, једнакоправност и инклузивни приступ образовању.

У фокусу Еразмус + програма су, између осталог, јачање потенцијала младих људи за активно учешће у друштву, развој лидерских вештина, солидарност и разумевање између култура. У области спорта, приоритет програма је сарадња и умрежавање спортских организација и подршка пројектима који могу да допринесу ублажавању штетних ефеката физичке неактивности.

Србија се тренутно убраја у партнерске земље у суседству Европске уније и тиме њене институције и организације у оквиру програма Еразмус + стичу право да учествују у пројектима као координатори или партнери, и то у следећим кључним областима: мобилност (за високо образовање и младе), грађење капацитета институција (за високо образовање), пројекти намењени младима e-twinning (могућност која се отвара за основне и средње школе) <http://www.etwinning.net>

До сада је око 1.450 студената из Србије имало прилику да користи стипендије Европске уније које се додељују кроз Еразмус Мундус програм. Делегација Европске уније у Србији је зато у сарадњи са Темпус канцеларијом покренула Алумни мрежу садашњих и бивших стипендиста програма Еразмус Мундус. На овај начин, млади људи који су имали прилику да користе предности студентске размене у оквиру Еразмус Мундус програма ће моћи да размене искуства, али и да се повежу са потенцијалним послодавцима и министарствима која могу да им понуде сарадњу на пројектима и у истраживањима и тиме олакшају процес запослења.

За више информација о програму Еразмус +:
Фондација Темпус – Еразмус + канцеларија за Србију, Ресавска 29, Београд
+381 11 3342 430, +381 11 3342 432

alumni@tempus.ac.rs

www.tempus.ac.rs

<http://erasmusplus.rs/>

Више информација:

http://ec.europa.eu/education/tools/llp_en.htm

WWW

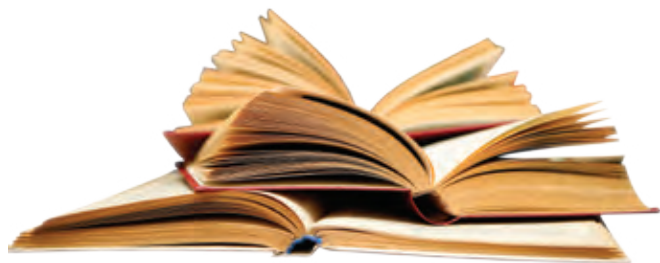

Дилема II – Немам новца да платим школарину за студије у иностранству!

Зашто се не пријавите за неку од стипендија које сваке године одобравају домаће и стране институције и фондације? Део новца за боравак (стан, храну и остале потребе) можете зарадити радећи послове који су (законски) доступни студентима у земљи боравка – распитајте се!

Стипендије за упис на студије у иностранству:

http://ec.europa.eu/education/opportunities/index_en.htm

Корисни линкови:

www.mpn.gov.rs – Министарство просвете, науке и технолошког развоја

www.mos.gov.rs – Министарство омладине и спорта

www.mos.gov.rs/strana/fond_za_mlade_talente – Фонд за младе таленте

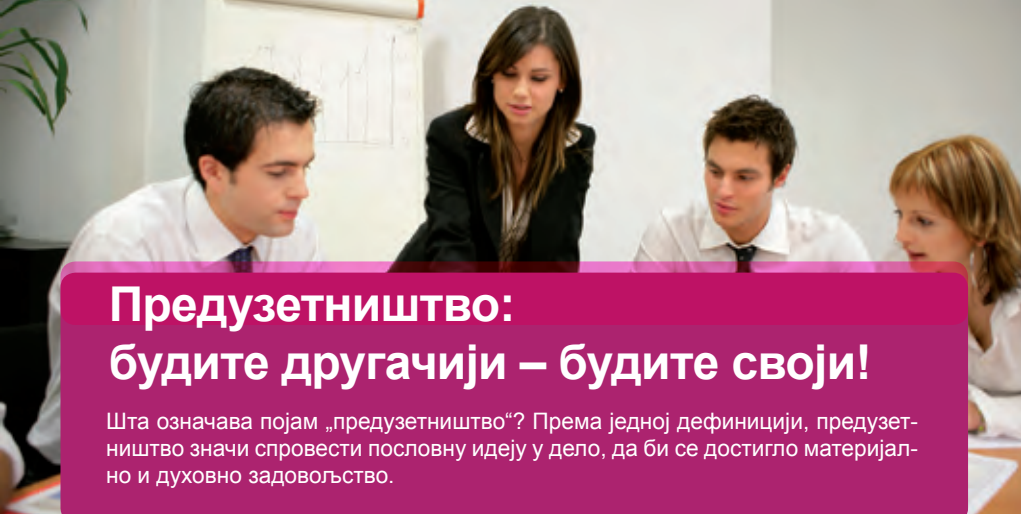
www.bg.ac.rs – Београдски универзитет

www.cer.edu.rs – Центар за образовне политике

<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/>

<http://www.tempus.ac.rs/sr/>

http://ec.europa.eu/education/opportunities/index_en.htm

Предузетништво: будите другачији – будите своји!

Шта означава појам „предузетништво“? Према једној дефиницији, предузетништво значи спровести пословну идеју у дело, да би се достигло материјално и духовно задовољство.

Жаба оптимиста и жаба песимиста упадоше у крчаг пун павлаке.
Шта је помислила једна, а шта друга?

Жаба песимиста: „Погибох! Не могу да дишем! Не могу се избавити, удавићу се!“ Тако и би.

Ни жаба оптимиста није знала шта да чини, али пошто је била оптимиста, имала је наде, а пошто је имала наде – није све препустила судбини. Почела је да се бацака на све стране, млатарајући ногама што је могла снажније и брже... Павлака се запени, па згруша и убрзо је жаба оптимиста стајала на чврстом комаду путера, дишући с олакшањем.

*Наравоученије: Боље покушати нешто, него не чинити ништа.
Андре Мороа (André Maurois)*

Чинити нешто више него други око тебе, значи – бити предузимљив.

Предузетничко учење

Предмет **Предузетничко учење** изводи се у завршној години школовања као обавезан део програма у 145 (око 50%) средњих стручних школа у Србији. Циљ предмета је да развије пословна и предузетничка знања и вештине међу ученицима, да их оспособи да активно траже посао и препознају пословне могућности у средини у којој живе. Предмет је прилагођен сваком од профила средњошколских установа: пољопривреда, производња и прерада хране, здравство и социјална заштита, машинство и обрада метала, електротехника.

Организација **Достигнућа младих у Србији (ДМУС)**, која је део глобалне мреже Достигнућа младих у свету (*Junior Achievement*), као факултативне активности реализује програме изградње предузетничког духа међу средњошколцима. У ове програме укључено је око 120 средњих школа из 53 општине у Србији. У 14 општина у граду Београду учествује 47 школа.

Нарочито је популаран програм тзв. ученичких компанија (око 100), у оквиру којег ученици у реалном окружењу организују предузетничке пословне активности: праве модне ревије, организују културно-забавне програме, покрећу производњу различитих производа и организују пружање низа пословних услуга.

У 2014. години је прво место на националном такмичењу средњошколаца у социјалном предузетништву „Пословни изазов“, које се већ пет година одржава у градовима широм Србије, освојила компанија ученика нишке гимназије „Светозар Марковић“, која се бави популаризацијом и олакшавањем процеса читања стварањем производа као што су обележавач страница, торбице за ношење књига и модули за снимање гласа.

Детаљније на сајту: www.ja-serbia.org

Десет савета за покретање сопственог посла:

1. Дођите на идеју у коју верујете.
2. Стекните радно искуство у области за коју сте заинтересовани.
3. Посаветујте се са стручњацима и онима који су прошли слична искуства.
4. Научите више о финансијама, маркетингу и односима са јавношћу.
5. Развијте добар бизнис план.
6. Сазнајте што више можете о свом тржишту.
7. Будите одлучни и очекујте да ћете се суочити са проблемима.
8. Учите се на својим грешкама и увек гледајте један корак унапред да видите шта је следеће што можете предузети.
9. Спремите се на то да вас неко време чека напоран рад и беспарица.
10. Пуном паром напред!

Више информација:

www.ja-serbia.org

www.mingl.org

www.agrobiznis.net/english/8/youth_and_gender

Тражење посла... ваш први посао

Неки млади људи већ знају шта желе и могу непогрешиво донети одлуку у вези са својим позивом. Други још нису сасвим уобличио планове, имају у виду неколико могућности, потребно им је више времена да се одлуче. А неки, пак, још не знају чиме могу или желе да се баве.

Има ли посла?

Познато је да је стопа незапослености у Србији висока (око 20%). Ако по завршетку средњег образовања желите да се запослите, вероватноћа да добијете посао разликоваће се од дипломе до дипломе, као и од места где желите да живите – треба ићи тамо где посла има!

Какав посао изабрати?

Први корак: Која занимања одговарају вашој личности?

Запитајте се шта вам је ишло од руке у школи, који предмети су вам били занимљивији од других – одредите своје „зоне талента“, што ће вас мотивисати у тражењу посла који желите. Које су ваше способности? Направите списак онога што знате боље од својих вршњака, у чему сте вештији, и оних особина које други воле код вас. Да ли волите да помажете својим пријатељима? Да ли планирате дугорочно или краткорочно? Да ли сте добри у повезивању људи или у решавању конфликта?

Шта је то што желите? Не смете бити сувише избирљиви, али направите и списак ствари које НЕ ВОЛИТЕ – како не бисте губили време или доносили погрешне одлуке. Разговарајте са пријатељима о томе шта они мисле о вашим плановима. Тестови личности (види доле) могу бити од користи, али не могу заменити преиспитивање сопствених жеља.

Где да тражите посао?

- » **Круг познаника:** Изрека „свако зна неког“ заиста је истинита. Рођаци, пријатељи, професори, људи које срећете можда знају неког ко тражи особу као што сте ви – тако се пронађе чак 80% запослења.
- » **Штампа:** Националне и локалне новине често објављују огласе за послове одређеним данима или у одређеним областима рада.
- » **Центри за развој каријере, саветовалишта за професионалну оријентацију и центри за активно тражење посла:** Потражите их путем интернета или у телефонском именику.
- » **Интернет:** Од корисних сајтова за тражење посла издвајамо:

www.poslovi.net

www.nsz.gov.rs

<http://poslovi.infostud.com>

www.netvodic.com/poslovi.htm

www.lakodoposla.com

Биографија (CV) и пропратно писмо

Ово је ваш први контакт са потенцијалним послодавцем. Иако ваша биографија не може садржати много података, с обзиром на то да тражите свој први посао, назначите све своје активности у школи и ван ње, које су у вези са послом за који конкуришете: праксу, волонтерски рад, помоћ у локалној заједници, хобије, спортске успехе, детаље који показују ваше способности и квалитете.

Погледајте на интернету како се прави CV, као и препоруке за пропратна писма која треба да буду једноставна и кратка – јер служе да назначите зашто сте заинтересовани за посао за који конкуришете.

Формат ЕУ биографије можете наћи на веб страници:

www.europass.cedefop.europa.eu

Сајмови запошљавања

Први корак који води ка запослењу може бити и одлазак на неки од сајмова запошљавања и пракси, које већ неколико година уназад организују различите студентске организације. Сајмови запошљавања као што су „Career days“, „Job Fair“ или „Сајам пракси“, нуде могућности компанијама да представе своје пословање и отворене позиције, као и да позову студенте да постану део њиховог пословног окружења. На сајмовима се организују и стручна предавања на којима посетиоци могу да чују корисне савете и информације о томе како написати радну биографију, како се припремити за разговор за посао или радити у тиму. Данас се сајмови запошљавања организују у свим већим градовима Србије и представљају добру смерницу у будућем развоју каријере младих људи.

Разговор за посао

Једног дана добићете писмо или позив на разговор за посао (интервју). За послодавца су две ствари кључне: да ли је кандидат способан да адекватно извршава задатке и да ли може да се уклопи у тим. Потенцијални послодавац ће користити вашу биографију као подсетник током интервјуа, како би открио што више о вашој личности и способностима.

Савети за интервју

- » Останите прибрани и мирни.
- » Прихватите стил особа са којима разговарате.
- » Запамтите имена особа које вас интервјуишу и њихова звања.
- » Брзо прелазите на ствар, али избегавајте да одговарате само са „да“ или „не“.
- » Уколико нисте разумели неко питање, тражите појашњење.
- » У реду је ако направите кратку паузу пре одговора – то значи да размишљате.
- » Говорите разговорно.
- » Немојте улепшавати ствари, нити лагати!
- » Не говорите о себи у негативном контексту, чак и на провокативна питања.
- » Уколико саговорници ћуте, одуприте се искушењу да ви говорите; поставите питања која желите, нарочито ако су везана за оно о чему сте претходно разговарали.
- » Не распитујте се о плати и погодностима у првом контакту.

Више о сајмовима запошљавања:

www.nsz.gov.rs/page/info/sr/sajmovi.html

www.aiesec.org/career-days-istrazivanje-o-sajmovima-zaposljavanja

WWW

Помоћ за потрошаче од А до... ?

Која права имате у данашњем потрошачком свету? Куповали ви наочаре за сунце или сноуборд, продавац се мора придржавати јасних правила. Било да се рекламира крема или аутомобил – реклама не сме да завашава.

Права потрошача у Србији нису ни из далека тако ефикасно заштићена као права потрошача у земљама ЕУ, а чак и она која имамо не користимо довољно. Будите генерација обавештених потрошача.

Враћање робе за замену, поправку или повраћај новца

Према Закону о заштити потрошача, сва роба коју купите, без обзира на то да ли има гарантни лист, има гаранцију од две године, а у првих шест месеци не морате ништа да доказујете јер се претпоставља да су оштећења, или како се у закону каже несаобразности са оним што трговац нуди, тј. са оним што пише на декларацији, постојала као скривена и пре куповине. У том случају имате право на рекламацију, на коју продавац мора да одговори у року од 15 дана, и да захтевате оправку или замену – по вашем избору, а ако то није могуће умањену цену или враћање целог износа. За куповину половне робе можете са продавцем договорити краћи рок у коме он одговара за оштећења, али ни тај рок не може бити краћи од годину дана.

Продавци не смеју да користе израз „гаранција“ приликом оглашавања или продаје робе, ако се њиме купцима не гарантује више права него што је већ одређено Законом о заштити потрошача. Услов за остваривање права на оправку, замену или повраћај новца јесте да недостатак није настао вашом кривицом и да приликом подношења рекламације приложите рачун за купљени производ. Зато чувајте рачуне!

Слична правила важе и у случају рекламација на пружене услуге.

Више информација:
www.zastitapotrosaca.gov.rs

Законске обавезе продавца, односно даваоца услуга

Продавац, односно давалац услуге, дужан је да потрошачу обезбеди:

- 1) производ или услугу у тачној мери или количини и да му омогући проверу тачности;
- 2) прописаног/уговореног квалитета, а ако није прописан, уобичајеног квалитета;
- 3) по уговореној цени и са пратећом документацијом;
- 4) у уговореном року, а ако није уговорен, у примереном року који не може бити дужи од осам дана;
- 5) доказ о пореклу производа;
- 6) тачну и потпуну информацију о производу или услузи;

Погледајте декларације, прочитајте „ситна слова“ – када купујете, ви заправо склапате уговор и текст писан ситним словима је законски обавезујући!

Противзаконито је да продавац лажно приказује својства робе или услуга или та својства неумерено преувеличава. Ради заштите својих права и интереса, потрошачи могу оснивати организације, покрете, савезе и друге облике удружења. Потражите одговарајућу потрошачку организацију када затреба помоћ.

Потрошаче у ЕУ штити пропис који се односи на непоштене уговоре: иако сте склопили уговор са продавцем (или даваоцем услуга), његове одредбе вас неће обавезивати уколико су непоштене, тј. нису у складу са начелом савесности и поштења.

Рецимо да сте купили дигитални фотоапарат, извадили га из кутије и схватили да му зум не ради. Погледате купопродајни уговор: у њему се наводи да ће оштећена роба бити замењена. Зато враћате апарат у продавницу, где вам продавац показује на другу клаузулу уговора, штампану ситним словима. У њој се каже да се роба не може заменити ако је отпакована. Ово је пример непоштеног уговора, јер ви нисте могли знати да је фотоапарат оштећен пре него што сте отворили кутију.

Право на информацију

Продавац је дужан да вас пре продаје на јасан и разумљив начин обавести о:

- » основним својствима робе или услуге;
- » адреси и подацима о продавцу (продавници, агенцији, компанији...);
- » цени и свим додатним трошковима – поштанским, транспорта и испоруке;
- » начину плаћања, начину и року испоруке, поступку у случају рекламације;
- » постојању права да сами, једнострано, раскинете уговор и тражите новац назад у одређеним случајевима;
- » подршци трговца, на коју имате право после продаје, о гаранцијама и условима под којима на њих имате право;
- » обавези потрошача да пружи било какав облик обезбеђења на захтев продавца и о условима под којима та обавеза постоји.

Продаја на даљину обухвата сваку куповину без претходног физичког прегледа производа (каталожка куповина, куповина преко интернета, итд.). Чак и у овим случајевима имате право на заштиту – потрошач има право на рекламацију у складу са законом.

Куповина од физичког лица

Пре него што купите нешто од физичког лица – можда од неког из ваше школе – знајте да ваша права нису иста као кад купујете потпуно нов производ из продавница. Мада роба која се продаје мора одговарати опису, то не значи да мора бити у савршеном стању. Ако мислите да сте преварени, можете се обратити адвокату.

Више информација:

www.mtt.gov.rs

www.apos.org.rs

www.potrosac.info

www.zapotrosace.rs

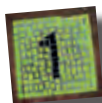
www.beuc.org

www.consumersinternational.org

Устани... Бори се за своја права

Да ли знате која су ваша права? Постоји десет принципа европског права који вас штите као потрошача, ма где се налазили у ЕУ.

Купи шта желиш, где год желиш

Желите „шопинг туру“ у некој другој европској земљи? Закони ЕУ дају вам право да „купујете до изнемоглости“, а да не бринете о плаћању царине и додатних такси када се вратите кући. Ово се примењује уколико купујете у другој земљи или наручите робу преко интернета, поштом или телефоном.

Ако не ради, врати га

Шта се дешава ако купите нов телевизор, а он се поквари? Према законима ЕУ, можете га вратити на поправку или замену. Такође, можете тражити попуст или повраћај целе суме. Ово је примењиво и до две године од куповине производа.

Стандарди заштите хране и потрошачких производа

ЕУ има законе који обезбеђују безбедност производа које купујете. Земље ЕУ имају стандарде заштите које су међу највишима у свету.

Шта је у вашој храни?

Закони ЕУ о обележавању хране омогућавају вам да тачно знате шта једете. Сви детаљи састојака од којих се прехранбени производ састоји, морају бити изложени на етикети, осим детаља о евентуалном бојењу производа, заслађивачима и осталим хемијским адитивима.

Праведни уговори за потрошаче

Неправедни услови уговора, као што су специјалне одредбе написане ситним словима, које кажу да не можете раскинути уговор уколико не платите надокнаду, забрањени су законима ЕУ.

Потрошачи могу променити своје мишљење

Шта ако се продавац појави неочекивано на вашим вратима и врши притисак да потпишете уговор за нешто што у ствари не желите? Према општем правилу, такав уговор можете поништити у року од седам дана.

Лакше упоређивање цена

Како упоредити цене две различите марке кукурузних пахуљица када су им паковања различитих величина? Супермаркет вам мора дати цену по „јединици производа“ – колико коштају по килограму или литру – да би вам помогли да одлучите шта вам се највише исплати.

Потрошачи не смеју бити заведени

Када радите са телевизијским, каталожним или интернет продавницама, продавци морају бити отворени и искрени. Закон ЕУ захтева од њих да вам дају све детаље о себи – шта продају, колико то кошта (укључујући порезе и наплату доставе) и колико им времена треба за доставу.

Заштита туриста

Шта ако одете на одмор у оквиру пакет аранжмана, а ваша туристичка агенција банкротира? Право ЕУ нуди вам заштиту. Организатори пакет аранжмана морају имати алтернативу како би вас вратили кући уколико они у међувремену пропадну.

Прекогранични спорови

Потрошачи из ЕУ могу са пуним поверењем тражити најбоље понуде било где у Европи. Европска мрежа потрошачких центара (*The European Consumer Centres Network, ECC-Net*) делује широм ЕУ тако што саветује грађане о њиховим правима и помаже им да реше прекограничне спорове.

Више информација:

<http://ec.europa.eu/consumers/citizen>

www.mtt.gov.rs

www.potrosac.info

WWW

Без обавезе

Да ли је вам је икад нешто било понуђено „без обавезе плаћања“, а да су се касније појавили скривени трошкови и сервисне надокнаде?

Све већи број потрошача постаје жртва оваквих трикова и превара. У покушају да се ухвати у коштац са овим проблемом, Европска унија је забранила обмањивачку и агресивну пословну праксу. Будите опрезни са:

1. рекламним мамцима – понуда једног производа, а затим замена за други;
2. лажним „бесплатним“ понудама, као што су мелодије за мобилне телефоне;
3. нетачним тврдњама о лековима против болести, тегаба и повреда;
4. рекламама које су маскиране као обични новински чланци;
5. лажним „ограниченим понудама“ – лажним тврдњама да је производ доступан само у ограниченом временском периоду;
6. продајом по инерцији – снабдевање некога производима које није поручио, уз захтев да се они плате;
7. лажним тврдњама да су постпродајне услуге доступне у другим земљама ЕУ;
8. лажним тврдњама о наградним такмичењима;
9. обмањујућим наруџбеницама;
10. емотивним притиском да нешто купите.

Влада Србије формирала је 18. октобра 2012. године Национални савет за заштиту потрошача на челу са министром спољне и унутрашње трговине и телекомуникација, чији су чланови и представници пет организација за заштиту потрошача у Србији.

Више информација:

<http://ec.europa.eu/consumers/rights>

www.zastitapotrosaca.gov.rs

www.apos.org.rs

www.ceps.rs

Дигитална дилема

У школи се преписивање сматра varaњем. Ипак, многи код куће неће оклевати да скину филмове или музику са бројних интернет сајтова – иако на тај начин, у ствари, нелегално копирају рад неког уметника...

Лако је јефтино или потпуно бесплатно направити савршене копије дигиталних медија, а приступ брзом интернету омогућава инстант размену података преко мреже. Али скидање без плаћања је кршење ауторских права, што је кажњиво законом.

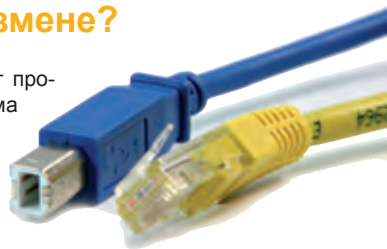
Закон о ауторским правима предвиђа фер компензацију уметницима за њихов рад. Иако неки бендови постављају бесплатну музику на своје званичне сајтове, то не значи да корисници интернета могу то слободно да раде са било ког извора.

Кога интернет пиратерија угрожава?

Осим великих музичара и глумаца, постоји много људи који су укључени у производњу и дистрибуцију, а који, такође, морају зарадити за живот. То је нешто о чему треба размислити када следећи пут будете у искушењу да пиратизујете садржај са интернета.

Који су ризици међусобне размене?

Осим тога што се излажете ризику тужбе и судског процеса, размена фајлова са клубовима и пријатељима може угрозити и вашу безбедност на интернету због инфицирања компјутера вирусима и другим проблематичним програмима.

Више информација:

http://ec.europa.eu/internal_market/copyright

www.pro-music.org

http://ec.europa.eu/consumers/pro/index_en.htm

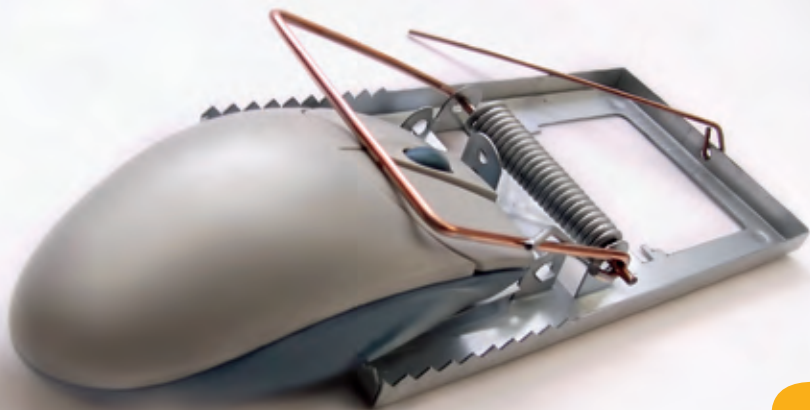

Будите сајбер паметни

Мејлови, инстант поруке и друштвене мреже – непрестано онлајн комуникарање – данас представља наше друго „ја“. Али све ове технологије донеле су и нове опасности...

Лако је комуницирати безбедно, уколико запамтите следеће:

- » Пријатељи које упознајете онлајн могу у стварности бити другачији него што се представљају.
- » Никада не дајте своје личне информације, као што су имејл адреса, кућна адреса или број телефона.
- » Имате моћ да прекинете комуникацију уколико вам је непријатна, плаши вас или, једноставно, не желите више да четујете са неким. Блокирајте корисника или не одговарајте. Уколико наиђете на нешто узнемирујуће, пријавите то одраслој особи или сајту.
- » Никада не дајте информације о својој породици, пријатељима или другим људима које знате.
- » Никада не уговарајте састанке са особама које познајете једино преко интернета. Ако, ипак, желите да се упознате, увек уговарајте састанке на јавним местима и увек идите са одраслом особом којој верујете.

Твоја онлајн права

Није увек лако знати која права и одговорности имате на мрежи. Помаже једноставно правило – размислите шта бисте урадили у сличној ситуацији у свакодневном животу ван мреже.

Нежељена пошта

„Спам“ није само непријатан, него уме да буде и опасан за вас и ваш компјутер. Будите опрезни при отварању електронске поште од непознатог пошиљаоца. Уколико нисте сигурни, не отварајте – према законима ЕУ, имате право да се без потешкоћа одјавите са сваке аутоматске листе прималаца електронске поште.

Приватност – размислите пре него што нешто објавите!

Многи међу нама користе друштвене мреже како би комуницирали са другима, размењивали фотографије, податке о тренутној локацији и друге информације. Два пута размислите пре него што на интернету објавите неке личне податке: они ће вероватно остати тамо веома дуго и никада не знате ко може да их види у будућности!

Преузимање и дељење фајлова – у чему је ствар?

Понекад је тешко сазнати шта сме да се копира и дели, а шта је незаконито. Пре него што посегнете за скидањем ауторских садржаја са интернета, размислите о аутору који је тај садржај направио. Уколико је у питању уметник кога веома цените, вероватно бисте желели да он или она настави да се бави својим послом још дуго. Уметници живе од свог рада и за њега треба да добију адекватну надокнаду, а то није могуће ако се њихова дела пиратизују и нелегално деле на интернету.

Када трагате за различитим садржајима, тражите их у легалним мрежним продавницама и сервисима. Често ћете то морати да платите, али понекад људи и бесплатно деле свој рад под *Creative Commons* лиценцом, *copyright* лиценцом која омогућава власнику ауторског дела да заштити свој рад, али уједно и омогући коришћење свог дела уз услове које је сам одабрао. Увек морате да прочитате *Услове коришћења*, пошто за неке фајлове могу да постоје ограничења у погледу тога како и где смеју да се користе.

Уколико на вашем блогу желите да користите фотографије, текстове или видео радове чији је аутор неко други, побрините се да пре тога добијете његову/њену дозволу.

Више информација:

<https://ec.europa.eu/digital-agenda>

http://ec.europa.eu/archives/information_society/eyouguide

www.creativecommons.org

Help

Болест зависности од интернета

Има људи који проводе толико времена на интернету да губе везу са реалношћу. „Болест зависности од интернета“ су психолози окарактерисали као опсесивно понашање које се доводи у везу са нараслом популарношћу причаоница, али и са другим врстама сајтова: порнографским сајтовима, онлајн коцкањем, сајтовима за аукције и онлајн игрицама.

Четири знака интернет зависности

1. Претерано коришћење рачунара, односно интернета које је често повезано са губљењем осећаја за време и запостављањем основних потреба (спавање, храна, тоалет).
2. Осећање нелагодности, напетости и/или депресије у недостатку рачунара.
3. Стална потреба за савршенијим моделом рачунара или софтвера, као и потреба да се све више времена проводи уз рачунар.
4. Пратеће појаве: нерасположење, свадљивост, лагање, лоши резултати у школи или на послу, недрожственост, неиспаваност.

Потребан вам је савет?

Контактирајте INSAFE, европску мрежу националних центара која координира кампање о безбедности на интернету и сарађује са националним линијама за помоћ. Листа националних центара може се наћи на сајту:

www.safeinternet.org

Више информација:

www.kliknibezbedno.rs

www.rnids.rs/lat/bezbednost-na-internetu

WWW

Ко вуче конце?

ТВ гледаш још од пелена, професионалац си у слању СМС порука, а Фејсбук си практично дипломирао/ла – дакле, цела ова прича о медијској писмености је само губљење времена, је л' да?

Па, у ствари...

Медијска писменост је много више од тога да знаш да укључиш компјутер. Ради се о способности приступања порукама у разноврсним медијима и форматима, њиховом вредновању и креирању – што је у данашњем информационом добу важније него икада пре. Осим тога што је свакако важно знати како да преузмете своју омиљену музику, такође је изузетно битно да будете свесни тога да медији могу да се користе за манипулисање људима помоћу пристрасности, прекрајања информација или чисте пропаганде.

Коме да верујете?

Чини се да данашњи интернет претраживачи имају одговор на свако могуће питање. Ствари на које смо некада трошили недеље истраживања сада се налазе на свега два-три клика од нас. Мада нам ово чини живот лакшим, то са собом носи и нове опасности.

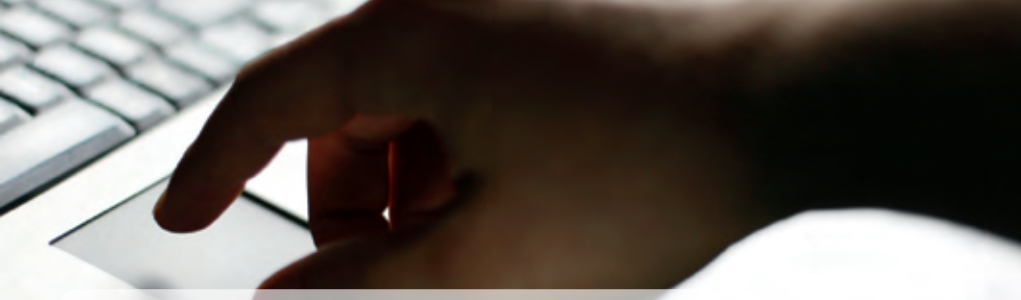
Све је теже разликовати непристрасне и поуздане информације од лажних или пристрасних. Чак су и професионалне новинске агенције биле жртве дезинформација на интернету. Проблем је то што буквално свако може да постави допадљив сајт и нема начина да се утврди какве уске интересе можда представља, односно, да ли представља чисте лажи као чињенице или можда уопште није проверио веродостојност сопствених информација пре објављивања.

Да ли сте знали:

Према резултатима истраживања које је спровела Медијска коалиција у Србији, највећи број средњошколаца се информише путем интернета (60,4%). Чак 36,3% младих се информише путем друштвених мрежа, а 24,5% путем телевизије. Средњошколци се најмање информишу читањем недељника/магазина и слушањем радија. Учесници у истраживању су оценили да на формирање њиховог мишљења највише утичу информације које пронађу на интернету.

ЕУ и медијска писменост

Европска комисија, у сарадњи са школама, ауторима, грађанима и потрошачким удружењима, ради на креирању предлога и програма за унапређење медијске писмености у целој ЕУ.

Иницијативе у Србији

Европска комисија, у сарадњи са школама, ауторима, грађанима и потрошачким удружењима, ради на креирању предлога и програма за унапређење медијске писмености и целој ЕУ.

Ваше место у друштву

Да бисте били у могућности да учествујете у друштву и учините да се ваш глас чује, све је значајније да budete „медијски писмени“. Сви користимо савремену технологију да бисмо комуницирали са пријатељима, информисали се о текућим догађајима и изразили своје мишљење о разним темама.

Међутим, многи од вас сигурно имају родитеље или бабу и деду који се не разумеју у технику и не умеју да покрену ни ДВД плејер, а камоли да пошаљу мејл – замислите само шта све они пропуштају! Лако је рећи да је ово проблем који погађа старије генерације, али је чињеница да технологија напредује брже него икада пре и, ако се опустимо, ризикујемо да заостанемо и постанемо искључени из друштва. Медијска писменост је стога важан чинилац како професионално, тако и друштвеног успеха.

Да ли сте жртва манипулације?

Део медијске писмености је способност да препознамо уколико се нека информација презентује на неправичан или пристрасан начин, односно када се лажи маскирају у чињенице. То значи да се претворите у детектива и размишљате критички. Не узимајте здраво за готово све што видите или прочитате и информације проверавајте из поузданих извора.

Више информација:

www.euromedialiteracy.eu

<http://ec.europa.eu/culture/media>

<http://www.medijskapismenost.net/>

Храна за ум

Огроман број организација активно покушава да промовише бољи свет, а многе од њих су организације цивилног друштва. Какве су то организације, чиме се оне баве и како се финансирају?

Организације цивилног друштва (ОЦД) су још познате и као невладине организације (НВО). Светска банка дефинише НВО-е као „организације које обављају активности у циљу умањења патњи, заступања интереса сиромашних, заштите животне средине, пружања основних социјалних услуга и развијања локалне заједнице“.

Ево неколико познатих ОЦД: *WWF (World Wide Fund for Nature* – Светски фонд за природу), Црвени крст, *Greenpeace*, *Amnesty International*, и *MSF (Medecins Sans Frontieres* – Лекари без граница).

Број организација цивилног друштва које функционишу на глобалном нивоу процењује се на око 40.000, док је још много већи број националних, регионалних и локалних организација.

Закључно са јулом 2011. године, у Србији је било 14.126 регистрованих организација цивилног друштва.

Организације цивилног друштва се понекад у реализацији својих програма ослањају на волонтере. Ово може да буде сјајан начин да стекнете радно искуство.

Организације цивилног друштва имају стално запослено особље које је плаћено за креирање и управљање програмима. Дакле, одакле долази новац којим се плаћа рад организација цивилног друштва?

ОЦД прикупљају новац путем акција за прикупљање средстава, конкурисањем код приватних фондова, Владе, Европске комисије и других националних и међународних организација и институција. Сматра се да новац из јавних финансија, који је прикупљен од пореза, треба да буде реинвестиран на добробит свих, а јавност преко владе све више жели да обезбеди исплативост уложених средстава. Сада се од јавног сектора (фирми и великих предузећа) очекује да перманентно финансирају програме.

Овим се помаже неким фирмама да докажу како су одговорне и како им је стало до људи и до планете на којој живимо, а не само до сопственог профита. Овај новац се често даје у виду спонзорства, а партнерство између одређене ОЦД и неке фирме понекад доприноси угледу тог предузећа. Уколико желите да се прикључите раду неке организације цивилног друштва, најбоље је да се прво добро распитате које све организације делују у вашем граду.

Од 2011. до 2013. године Европска унија је подржала 62 пројекта са 6,2 милиона евра организацијама цивилног друштва у Србији. У оквиру програма ЕУ подршке цивилном друштву у Србији за 2013. годину 22 организације ОЦД су, у децембру 2014. године, добиле од Европске уније 2,4 милиона евра за реализацију пројеката посвећених темама корупције, дискриминације и сарадње Србије и Косова* кроз културне, медијске и иницијативе младих.

Више информација о пројектима из фондова ЕУ:

http://www.europa.rs/projects/projektne_aktivnosti.html

Више информација:

Канцеларије за младе у Србији

<http://profesionalnaorijentacija.org/o-projektuluoga-kancelarija-za-mlade/>

Прави дил

Лажне батерије за мобилне телефоне освануле су у насловима новина пре неколико година када је неколико људи било озбиљно опечено, након што су батерије експлодирале током коришћења. Фалсификована роба није само незаконита, већ може бити штетна за вас и вашу породицу.

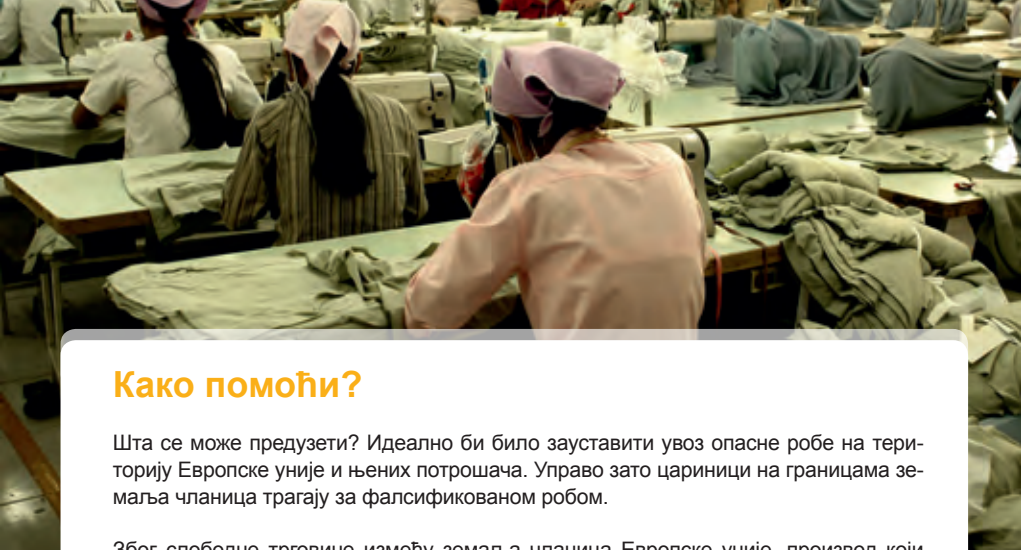
Ниске цене робе могу привући вашу пажњу, али морате бити опрезни. Фалсификовани производи – не само лажне батерије за мобилне телефоне, него и лекови, бријачи, парфеми, играчке и друге ствари – могу бити штетни за вас и вашу породицу. Фалсификована играчка, на пример, може бити офарбана отровном бојом или може садржати ситне делове којима се мала деца у игри могу задавити.

Бацање на посао

Фалсификовање је велики посао и на годишњем нивоу поприма све веће размере. Криминалци могу данас производити робу у великим количинама и могу зарађивати много више. Многе међународне криминалне организације и терористичке групе служе се фалсификовањем како би финансирале своје активности. Када купујете фалсификат, новац директно одлази криминалцима. Фалсификовање штети регуларном пословању, што значи да мање новца иде у буџет једне земље. Због тога се отпушта све више радника и све слабије се финансирају програми у здравству и школству.

Да ли сте знали?

- » У 2008. години цариници ЕУ запленили су 178 милиона комада различите лажне и сумњиве робе, док је у 2011. заплењено око 115 милиона производа.
- » Многи „лажњаци“ које цариници проналазе су уобичајени кућни апарати.
- » Већина фалсификоване робе је пореклом из Кине.

Како помоћи?

Шта се може предузети? Идеално би било зауставити увоз опасне робе на територију Европске уније и њених потрошача. Управо зато цариници на границама земаља чланица трагају за фалсификованом робом.

Због слободне трговине између земаља чланица Европске уније, производ који прође кроз инспекцију у европским лукама, аеродромима или поштама, може бити транспортован по целој Европској унији без проблема.

Цариници користе различите методе у контроли велике количине производа који се сваке године увозе у Европску унију. На пример, они користе софистицирану опрему за скенирање, која помоћу рендгена може скенирати камионе; псе који могу да нађуше новац, дрогу, чак и ДВД-ове и ЦД-ове; такође, они користе детаљне анализе ризика како би открили које испоруке могу садржати фалсификовану робу.

Како бити сигуран да ли је производ прави или је фалсификат?

Увек треба да купујете у провереној продавници, било кад купујете онлајн или у стандардној радњи. Али, уколико нисте сигурни да ли је нешто оригинал или фалсификат, ево пар савета:

- » Уколико је цена производа толико ниска да вам је тешко да поверујете да је таква, то нешто значи. Многи фалсификати се продају по цени која је много нижа од цене аутентичног производа.
- » Проверите да ли је име производа написано исправно и да ли марка делује исправно.
- » Потражите холограм или други контролни број на амбалажи. Име произвођача или увозника такође мора бити истакнуто на спољној амбалажи.

Више информација:

http://ec.europa.eu/taxation_customs/customs/customs_controls/counterfeit_piracy

www.aim.be

www.upravacarina.rs/lat/Informacije/Stranice/KorisneInformacije.aspx

Шта је на етикети?

Да ли икад погледате етикету када купујете неки производ? Ево неколико разлога зашто у земљама чланицама ЕУ постоје правила шта треба да буде етикетирано.

Етикете нам говоре који је рок употребе неког производа, како се чува или користи и – најважније – шта је у њему. Ово је посебно важно за особе које пате од алергија. Већина истих правила за етикетирање важе широм целе Европске уније.

Добро је знати:

- » Сваки састојак, укључујући и адитиве и воду (изнад одговарајуће количине), мора бити приказан по свом уделу у укупној тежини.
- » Уколико јестиви производи садрже састојке који могу изазвати алергијску реакцију, то мора бити јасно назначено на етикети.
- » Етикете указују на: количину енергије, баланчевина, угљених хидрата, протеина, масти, влакана и натријума у храни.
- » И слике су важне. Јогурт који користи више вештачке ароме уместо правих малина, на пример, не може користити слику воћа на поклопцу.
- » Етикета мора садржати јасне податке о произвођачу или контакт податке о продавцу.

Етикетирање и алергије

Око 2% свих одраслих и 5% све деце пати од неког облика алергије на храну. Јаке алергије могу довести и до смрти. Следеће намирнице могу изазвати алергије и морају се навести ако су састојци хране:

» житарице са глутеном	» сусам
» ракови и мекушци	» соја
» јаја	» млеко
» риба	» целер
» кикирики, бадеми, ораси и сл.	» сенф итд.

Више информација:

<http://ec.europa.eu/food/food/labellingnutrition/foodlabelling>

www.kombeg.org.rs/Komora/OpstaA.aspx?veza=2841

www.efsa.europa.eu

Имамо само ЈЕДНУ планету!

Када би остатак света живео – и трошио – попут Европљана, били би нам потребни природни ресурси три овакве планете! Ви можете помоћи да се ствари промене – будите део те промене!

Путовања авионом, месо за ручак сваки дан, куповина новог мобилног телефона сваке године... већина Европљана живи просперитетније него икада пре. Међутим, непрестано растућа потражња за новим производима који нам нису увек неопходни негативно утиче на свет око нас.

Живети боље у складу с могућностима

Нећемо моћи да наставимо да живимо као данас. У развијеним земљама постоји проблем прекомерне потрошње; трошимо више него што нам заиста треба. У комбинацији са растућим бројем становника и све раширенијим утицајем потрошачке културе на глобалном нивоу – а оба ова феномена појачавају потражњу за добрима и услугама – дошли смо до тога да превазилазимо капацитете планете за задовољавање наших потрошачких навика.

Проста је чињеница да смо достигли еколошке границе. Природни ресурси понестају – на пример, очекује се да ће резерве нафте бити исцрпљене до краја века – а до њих се долази све теже и на све штетније начине. Али ово је мање „непријатна истина“ него што се чини – могуће је живети боље, унутар ограничених оквира, уколико одмах почнемо да прилагођавамо своје понашање и усвајамо одрживе навике!

Јесте ли знали?

Приближно 15.500 литара воде се потроши на производњу 1кг говедине. То је више од 100 туширања!

Смањите свој утицај на животну средину

Уколико се пребацимо на здравији начин живота и на еколошке производе, моћи ћемо да заштитимо себе и своју животну средину. Хајде да почнемо да размишљамо о будућности и постанемо савесни грађани и потрошачи. Избор је наш!

По статистици, станови, кућни апарати, храна и путовања, односно саобраћај, заједно су одговорни за 70 до 80 одсто укупног утицаја на животну средину. Дакле, шта у пракси значи савесна и одржива потрошња?

Када нешто купујете, мислите о целом „животном циклусу“ производа:

- » од употребљених сировина: Да ли су ретке? Да ли се до њих дошло на одржив начин?
- » преко амбалаже: Да ли се користи превише непотребне пластике?
- » преко транспорта: Одакле долази производ? Да ли је локалног порекла и сезонски?
- » преко употребе: Да ли ми је заиста потребан? Да ли ћу га уопште искористити? Да ли ћу га често употребљавати?
- » до разградње: Шта могу да учиним са њиме када ми више не буде потребан? Да ли могу да га рециклирам?

Ако овако размишљамо о ономе што трошимо, почећемо да боље схватамо какав утицај имамо на животну средину.

Каква штета!

Према неким проценама, бацамо готово четвртину хране коју купујемо! То није само лоше за наш џеп, него и за животну средину, због „непотребне“ производње, транспорта и одлагања све те неупотребљене хране.

Бацање хране умногоме може да се предупреди бољим планирањем:

- » правите списак за куповину како бисте куповали само оно што вам треба
- » правилно чувајте храну како би остала свежа и безбедна за употребу
- » уз помоћ нових рецепата, покушајте да што више искористите остатке хране

Више информација:

www.consumerclassroom.eu

ec.europa.eu/environment/eussd/

www.eea.europa.eu/themes/households

www.prepare-net.com/blog/tags/sustainable-consumption-and-production

WWW

Сви смо у овоме заједно

Колико природа вреди за тебе? Размисли колика је цена? Али пре тога помисли на тренутак на све ствари које ти природа обезбеђује а да притом не тражи ништа заузврат. Из којег год угла да гледаш, човечанство не успева да испуни своје дужности према планети, а цену за такво понашање би евентуално могао да платиш управо ти.

Угроженост природних богатстава

Човечанство не живи у изолацији већ заједно са биљкама, животињама и осталим организмима гради један шири систем. Промена једног дела екосистема ствара последице по друге делове. Пошто човечанство наставља да спроводи радикалне промене света у коме живи његова сопствена будућност постаје неизвесна.

Природа нам бесплатно обезбеђује средства од суштинске важности за наше животе. Ми смо навикли да чист ваздух, воду и храну посматрамо здраво за готово, не схватајући притом, колико су заправо та средства вредна. Услед интензивне пољопривреде, загађења, уништавања шума и претеране експлоатације морских богатстава стварамо услове за нестанак средстава од којих наш живот зависи.

Још је више забрињавајуће то што када екосистем буде уништен, нема повратка на пређашње стање. Према томе, услед непоправљиве штете коју крупним корацима наносимо планети Земљи, ризикујемо не само да упропастимо планету за биљке и животиње него да подријемо и сопствене дугорочне интересе.

Напад на природу?

Живот на Земљи се суочава са бројним претњама од којих су многе узроковане од човека. Емисије угљен-диоксида као резултат спаљивања фосилних горива и уништавање шума, доводи до глобалног загревања са озбиљним дугорочним последицама. Срећом, природа може да помогне! Екосистеми попут океана, шума и мочвара су природна „складишта угљеника“ која могу да смање количину угљендиоксида у атмосфери. Заштитом и обновом екосистема, можемо да смањимо глобално загревање.

Када једна жива врста изумре, не постоји начин да се врати натраг. Нажалост, хиљаде живих врста су у опасности да заврше као птица додо. Пример су туне чији опстанак је угрожен услед претераног ловљења.

Шта можеш да учиниш?

Будо пажљив према планети! На пример:

Шта једеш? Покушај да више користиш локално, сезонско и органско воће и поврће.

Колико трошиш? Размисли колико ти ствари заправо треба. Имај на уму да све на крају мора негде да заврши...

Колико ти значи природа? Понашај се према природи као према нечему вредном!

Истражуј природу и уживај у њој али не заборави да је поштујеш.

Натура 2000: заштита животних станишта

Широм ЕУ многи предели и њихов биљни и животињски свет су под заштитом мреже Натура 2000. То значи да многе мочваре, ливаде богате биљем и чак подземна пећинска подручја могу да се мењају само ако се поштује и животна средина.

Више информација:

natura2000.eea.europa.eu

ec.europa.eu/environment/nature/index_en.htm

WWW

Већи učinak uz мање улагање

Како можемо да наставимо да задовољавамо своје енергетске потребе, а да, истовремено, смањимо утицај на околину?

Цене енергије расту, а наша зависност од увоза нафте и гаса из других земаља се повећава, као и наше емисије гасова који изазивају ефекат стаклене баште. Јасно је да је будућност у напуштању праксе коришћења фосилних горива и преласку на чисте и обновљиве изворе енергије, као што су ветар и сунце.

Међутим, најјефтинији и најбржи начин борбе против климатских промена, али и за обезбеђење снабдевања енергијом и контролу рачуна за електричну енергију и грејање је, у ствари, „енергетска ефикасност“. Добра вест је да ефикаснија употреба енергије не значи да морамо да жртвујемо квалитет живота – напротив!

Јарко светло

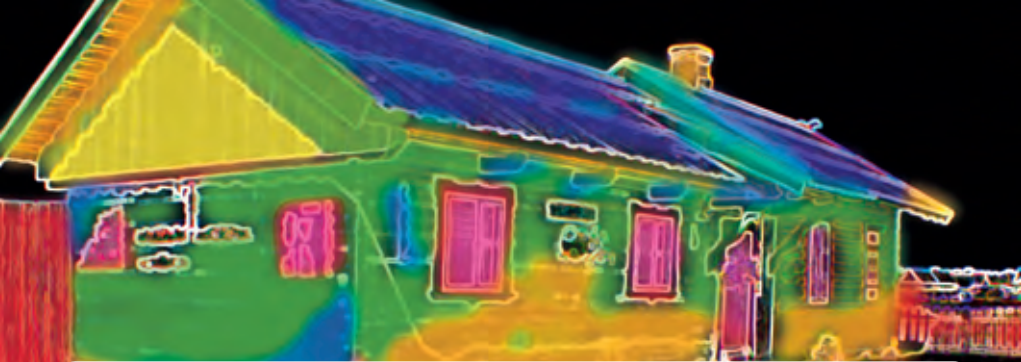
Узмимо, на пример, сијалицу. Класичне електричне сијалице (жаруље) још су широко распрострањене, али оне су јако неефикасне: девет пута више енергије се изгуби на топлоту, него што се емитује у виду светлости! Енергетски ефикаснији системи могу да донесу велику разлику у погледу утицаја на животну средину (тзв. угљенички отисак), коју ћемо, у виду уштеде, осетити и на сопственом џепу.

Компактне флуоресцентне сијалице штеде око 75% енергије у поређењу са класичним сијалицама. Нове, још ефикасније технологије, као што су ЛЕД диоде, такође улазе на тржиште, а ЕУ постепено укида класичне сијалице – оне би требало да буду потпуно повучене из продаје.

Градимо зелену будућност

Што се тиче уштеде енергије, треба да кренемо од сопствене куће и да пронађемо начине да трошимо мање енергије у нашим домовима и у другим зградама и просторијама у којима свакодневно боравимо.

На зграде отпада око 40% укупне потрошње енергије у ЕУ. На шта се све она троши? Углавном на контролу температуре – загревање или расхлађивање просторија. Али, ако променимо неке навике, моћи ћемо да уштедимо значајну количину енергије. На пример, промена унутрашње температуре за 1°C би довела до смањења потрошње енергије за 6%. Једноставна технолошка решења, попут бољих прозора и грејне опреме, уз паметно поступање, такође могу да доведу до великих уштеда. У ствари, већ имамо технологију помоћу које можемо да изградимо кућу која производи више енергије него што је троши!

Све зграде у ЕУ морају да се граде по тачно прописаним стандардима енергетске ефикасности и да имају енергетски пасош.

Проверите шта пише на етикети!

У настојању да помогне потрошачима да паметније одаберу, ЕУ је креирала енергетске етикете за аутомобилске гуме и већину електричних уређаја. Ови производи су означени и рангирани према енергетској ефикасности, чиме се помаже људима да уштеде енергију и новац.

Иако се енергетски ефикасни производи на први поглед можда чине скупљим, они се на дужи рок лако исплате кроз уштеду простеклу из смањене потрошње енергије.

Једноставне мере

Телевизори сами могу да представљају до 10% просечног рачуна једног домаћинства за електричну енергију, да не помињемо компјутере и друге електронске уређаје. Можда још увек не плаћате рачуне, али већ можете да помогнете. Најједноставнији начин је да гасите светло за собом када излазите из собе и да потпуно угасите електричне уређаје када их не користите – не остављајте ТВ или компјутер на стенд-бају!

Више информација:
<http://ec.europa.eu/energy>
<http://learn-energy.net>
<http://managenergy.net>

Куповина за планету

Да ли мислите за себе да сте паметан купац? Са толиким избором на полицама радњи, да ли поредите цене и квалитет? Да ли размишљате о утицају одређеног производа на животну средину?

Прелазак на одржив начин живота захтева од нас као потрошача не само да пази-мо на то колико трошимо, него и шта купујемо: Да ли је нека књига штампана на еколошки прихватљивом папиру? Да ли неки уређај може да се рециклира? Да ли детергент садржи опасне хемикалије?

Да би скратила време потраге купаца за „одрживим“ артиклима, Европска унија је увела пропис да сви овакви производи садрже посебну – EU *Ecolabel* ознаку – лого у облику цвета. Производи и услуге који носе ову ознаку поштују строге еколошке стандарде, од производног процеса, преко амбалаже, до транспорта. Они су бољи за планету и за ваше здравље!

Јесте ли знали?

Подаци говоре да рециклажом једне тоне канцеларијског папира спасавамо 17 стабала дрвета, штедимо 4.200 kW електричне енергије и 32.000 литара воде.

Где можете пронаћи *Ecolabel* ознаку?

Већина великих продавница у Европи има у понуди робу са EU *Ecolabel* ознаком, укључујући школску опрему, одећу, козметичке производе и електричне уређаје. *Ecolabel* лого у облику цвета се може видети и током путовања – еколошки одговорни хотели такође могу да добију ову престижну ознаку.

„Зелени“ савети за куповину

- » Смањите количину амбалаже.
- » Користите кесе за куповину више пута или понесите своју торбу.
- » Рециклирајте.
- » Купујте само оно што вам је потребно.

Истраживањем штитимо нашу планету

Сви смо одговорни за животну средину и треба да користимо науку како бисмо пронашли иновативна решења за одрживу будућност. Детаљније ћемо вам представити неколико истраживачких пројеката ЕУ, чији циљ је да унапреде нашу будућност.

Арктичка опасност

Арктик је кључна компонента у глобалном климатском систему. Током последњих 100 година, његова атмосфера се загревала дупло брже од светског просека. Ледени покривач се нагло смањује и до краја овог века би могао у потпуности да нестане током летњих месеци.

Смањење леденог покривача ће имати озбиљне последице не само за живот аутоhtonог становништва, него и за експлоатацију необновљивих извора енергије, као што су нафта и гас, али и за риболов и бродски транспорт. Све ово отвара значајна еколошка, економска и геополитичка питања. Пошто нам још увек нису познате све могуће последице, неопходно је да боље упознамо Арктик.

Научници који раде на једном од досад највећих истраживачких пројеката финансираних средствима ЕУ, проучавају климатске промене на Арктику и потенцијалне ефекте тих промена. Важан део овог пројекта била је експедиција „Тара“; ниједан брод до тада није отпловио толико далеко на север – на свега 160 километара од Северног пола! Високотехнолошка мерна опрема је тестирана у екстремно удаљеним и тешким условима. Данас ови мерни инструменти комуницирају са сателитима и шаљу податке у реалном времену научницима широм Европе, што им помаже да разумеју шта се догађа у том региону.

www.damocles-eu.org

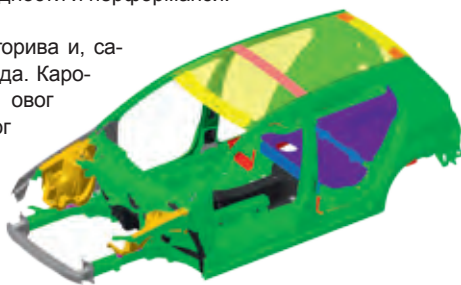
Аутомобили на дијети?

Са повећањем комфора и безбедности савремених аутомобила, повећава се и њихова тежина. Клима уређаји, електрични подизачи стакла и ваздушни јастуци само повећавају укупну тежину возила. Све ово значи да потрошња горива остаје релативно висока, иако мотори аутомобила постају све ефикаснији.

Европски инжењери који раде на пројекту „Суперлаког аутомобила“ пронашли су делотворну „дијету“ за савремене аутомобиле, тако што су заменили делове израђене од тешког челика лакшим материјалима, као што су алуминијум и пластика ојачана угљеничним влакнима. Да би ово постигли, морали су, пре свега, да развију напредне начине спајања тих материјала, али и да обезбеде да аутомобили и даље задовољавају стандарде у погледу безбедности и перформанси.

Лакши аутомобили ће користити мање горива и, самим тим, емитовати мање угљен-диоксида. Каро-серије аутомобила, развијене у склопу овог истраживачког пројекта, финансираног средствима ЕУ, биће 35 одсто лакше него код обичних возила. Прототип суперлаког аутомобила би могао да буде на тржишту за неколико година.

www.superlightcar.com

Лет на све већим висинама

Шта је следећа иновација у ваздухопловству? Од времена првих пробних летова с почетка прошлог века напредовали смо у великим скоковима. Данас комерцијални авио-превозници лете на висини од 10 километара и достижу максималне брзине од око 900 km/h – што је свакако брзо, али дугачки летови су и даље непријатни.

Подорбитални превоз обећава да ће још брже да нас превезе до наших дестинација. Ова возила би се кретала по рубу свемира – без уласка у орбиту – а затим би склизнула назад ка Земљи.

Први концепт који је развијен у склопу истраживачког пројекта ЕУ је *ALPHA*, возило које се лансира са авиона-носача, а затим се, помоћу ракетног мотора, пење изнад атмосфере. Други концепт, *SpaceLiner*, је летелица на ракетни погон која би била у стању да превезе око 50 особа на велике даљине за изузетно кратко време.

Више о свемирском инжењерингу: www.esa.int

Еколошки домови доступни свима

На зграде отпада око 40 одсто укупне потрошње енергије у ЕУ, тако да је природно да напори усмерени у правцу одрживости буду усредсређени баш на њих.

У оквиру пројекта *SHE* (Одрживо становање у Европи – *Sustainable Housing in Europe*), изграђено је осам насеља са социјалним становима у четири европске земље (Данској, Француској, Италији и Португалији). Укупно је изграђено око 650 нових стамбених зграда за породице са ниским и средњим примањима.

Резултати овог пројекта, који је кофинансирала ЕУ, веома обећавају: остварена је уштеда од 30 одсто у потрошњи енергије и 40 одсто у потрошњи воде у односу на национални просек. Осим тога, овакав резултат се веома свидео новим станарима, што потврђује да ће овај пројекат допринети остварењу боље будућности за све!

Више информација: www.she.coop

Брига о пољопривреди

Одакле долази храна коју једемо? Од пољопривредника, наравно! Не само што производе храну за нас, него се старају и о сеоским подручјима, производе сировине за израду одеће коју носимо и лекова које користимо када смо болесни. Осим тога, играју и веома важну улогу у борби против климатских промена.

Европска унија се суочава са новим изазовима и стога је неопходно да пољопривреду посматрамо у новом контексту. Морамо да обезбедимо довољну количину хране за све, али то морамо да учинимо у Европи у којој становништво постаје све старије – нарочито у пољопривредним подручјима – и у свету који се бори против надолазећих климатских промена, са становништвом које ће до 2050. достићи бројку од девет милијарди и са све већим притиском на природне ресурсе. Коначно, морамо да имамо у виду да живимо у свету у коме је глобализација променила начин функционисања тржишта.

Политике ЕУ се непрестано мењају и развијају како би испуниле потребе пољопривредника, који су задужени не само за то да произведу довољну количину здраве хране по приступачним ценама, него и за заштиту сеоских подручја. Да би адекватно одговорила на ове изазове, Европска унија је формирала Заједничку пољопривредну политику – КАП (*Common Agricultural Policy – CAP*).

Зашто нам је потребна заједничка пољопривредна политика?

Брига о земљи и прехранбеним ресурсима је кључна – једноставно речено, то је, у ствари, брига о нашој будућности. Осим тога, док је пољопривредницима ова политика потребна да им гарантује стабилност и предвидљивост, европским потрошачима су неопходне гаранције за неометано снабдевање здравом храном.

Више информација:

<http://ec.europa.eu/agriculture/cap-post-2013/>

www.ecpa.eu/information-page/agriculture-today/common-agricultural-policy-cap

WWW

Буди поштено плаћен за то што радиш

Од 9 до 5? Пет дана недељно? Дуг годишњи одмор? Већина пољопривредника нема ту срећу. Међутим, када потрошачи купују храну, не плаћају довољно да би пољопривредницима гарантовали заслужене приходе.

У пољопривреди све зависи од временских прилика. Јака киша у време жетве, јака суша за време раста усева, поплаве, све то може финансијски да уништи пољопривреднике. Постоји, наравно, још много фактора, као што је цена енергије и ниво производње у другим деловима света. Просечна зарада од пољопривреде у ЕУ је нижа од просечних зарада у другим секторима. Просечна зарада од пољопривредне производње је у 2000. години износила једва једну четвртину просечних зарада у целој економији ЕУ, док је до 2012. достигла преко 40% од просечне зараде у ЕУ.

ЗПП пружа пољопривредницима основну финансијску подршку како би могли да наставе да пристojно живе од производње хране за све нас и од бриге о природи.

ЕУ троши око 55 милијарди евра годишње на подршку пољопривредницима и руралним областима, што значи да сваки грађанин ЕУ даје око 30 евроценти дневно у ову сврху. **Да ли мислите да је тај новац добро утрошен?**

Иста величина не одговара свима

Јесте ли знали?

Просечна величина пољопривредног газдинства у Србији износи око 3,8 хектара, док је у ЕУ то 12 хектара, или приближно 24 фудбалска терена. Поређења ради, просечно пољопривредно газдинство, тј. фарма, у Сједињеним Америчким Државама узима 180 хектара или 360 фудбалских терена.

Шта, дакле, коме користи? Вид користи зависи од врсте пољопривредног газдинства. Планински фармери одржавају живост бродовитих предела, а органске фарме помажу очување наше животне средине. Велики број руралних области се ослања на мале фарме. Оне су део нашег друштвеног ткива. Према попису пољопривреде из 2012. године, у Србији има 631.552 пољопривредних газдинстава. Свратите до оближње пијаце и изненадићете се шта све мали пољопривредници могу да понуде.

Велике фарме су такоже важне. Оне често производе намирнице по конкурентним ценама, њихови производи су приступачнији, а истовремено доприносе расту запослености у руралним подручјима кроз ланац прераде сировина у млекарарама, млиновима и слично.

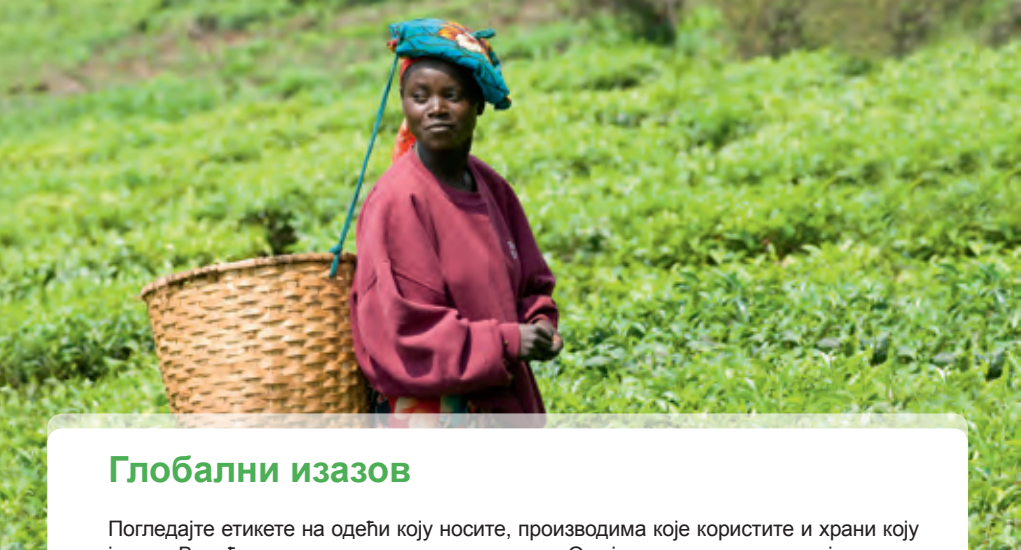
Истраживања показују да би се наше окружење знатно променило да није подршка јавног сектора. Мале фарме би имале проблем да опстану и били бисмо сведоци интензивног пољопривредног раста у одређеним регионима, док би у другом земља била напуштена. Тиме би био угрожен чист ваздух, подземне воде, биолошка разноврсност и могућности рекреативног уживања у природи.

Не допустити да застане ниједан регион

Циљ ЕУ је паметан и одржив раст у свим областима. Ниједан регион не треба притом да буде изостављен. У ту сврху, ЗПП активно подржава пројекте који унапређују квалитет живота на селу – кроз омогућавање широкопојасног приступа интернету, производњу енергије из обновљивих извора, заштиту птичјих врста и пружање помоћи људима да оснују нова и иновативна предузећа.

Мотор иновација

Можете ли да замислите живот без интернета? Без мејлова, чета, без блогова? Управо такво стање влада у неким руралним подручјима у Европи. У данашње време приступ интернету је нужан, не само да бисте се преко мреже дружили са пријатељима, него и да бисте могли да радите на даљину, као и ради економског развоја и размене информација. Управо зато ЕУ промовише рад јавних центара за бесплатан приступ интернету и широкопојасни приступ интернету у многим руралним регионима Европе. На пример, у забаченим деловима Бугарске можете наћи више од 100 центара са бесплатним јавним приступом интернету и мултимедијалним уређајима (који користе технологију сателитског интернета). У Литванији је инсталирана Рурална интернет мрежа која повезује села, школе, библиотеке и јавне приступне тачке. У Камбрији (Енглеска) је јавна институционална подршка омогућавању широкопојасног приступа интернету приоритет већ неколико година и сада га користи више од 99% становништва и фирми.

Глобални изазов

Погледајте етикете на одећи коју носите, производима које користите и храни коју једете. Видећете да они долазе из целог света. Ово је резултат процеса који зовемо глобализација. Најчешће сматрамо да је брза размена информација и добара корисна. Међутим, запитајте се: како то утиче на наше пољопривреднике?

Они се сада такмиче са пољопривредницима из целог света. ЗПП помаже пољопривредницима да постану конкурентнији и да унапреде вредност производње без обзира на то да ли је она намењена локалном, регионалном или глобалном тржишту.

Зашто је за Европу од виталног значаја да сачува снажан пољопривредни сектор?

Хранимо свет

Уједињене нације предвиђају да ће број становника у свету, који је 2009. године износио 6,7 милијарди, до 2050. године порастати на девет милијарди. Истовремено, у земљама као што су Индија и Кина више се једе месо, што повећава притисак на производњу житарица. Чињеница је да ће у следећих неколико деценија морати да се произведе више хране него што је произведено у претходних 10.000 година. Ово је само по себи изазов.

Додатни изазов је да се то оствари на одржив начин и уз минималан утицај на животну средину. Не само пољопривредници, него и истраживачи и стручњаци играју важну улогу у проналажењу нових начина за заштиту обрадиве земље и боље искоришћавање природних ресурса којима располажемо.

Климатске промене

Климатски изазов има две стране. У пољопривреди се производе два главна гаса са ефектом стаклене баште: азотни оксид који настаје употребом ђубрива и метан који производи стока подригивањем и испуштањем ветрова. Тренутно се око девет одсто емисије гасова са ефектом стаклене баште у ЕУ приписије пољопривреди, иако су од 1990. године до данас, пољопривредници успели да смање емисију за више од 20 одсто.

Неки пољопривредни производи, напротив, могу да се искористе у борби против климатских промена – на пример, биомаса (органска материја биљног порекла) користи се за производњу чисте и обновљиве енергије. Зато је део буџета ЗПП намењен за пружање помоћи пољопривредницима не само да се прилагоде климатским променама, него и да развију методе борбе са климатским променама на добробит свих нас.

Има ли у Европској унији ГМО (генетички модификованих организама)?

Производња и продаја ГМО производа у ЕУ нису апсолутно забрањене, али су изузетно ограничене. ЕУ има један од најрестриктивнијих режима када су у питању ГМО који се користе за људску потрошњу. Према ЕУ прописима, обавезно је јасно обележавање хране која у себи садржи претходно одобрени ГМО, те ова храна, због углавном негативног става потрошача према ГМО веома тешко проналази пут до купца.

Велики број држава чланица ЕУ користи и додатну заштитну меру на коју имају право према ЕУ прописима и којом заправо забрањују комерцијално гајење ГМО култура на својим територијама.

Здрав живот

Добро здравље је један од најдрагоценијих поклона у животу, али многи од нас га несмотрено угрожавају својим понашањем.

Живимо у златном добу медицине, када су многе болести практично искорењене. Али ово је само једна страна медаље. Савремени стил живота доприноси читавом низу нових обољења, док су многи традиционални здравствени проблеми опстали.

На пример, Европа се тренутно суочава са експлозијом гојазности која достиже размере епидемије. Проблеми са менталним здрављем такође су распрострањени, а много је младих људи који постају жртве злоупотребе алкохола и дроге, пушења и сексуално преносивих болести.

Будите паметни кад је здравље у питању

Постоји огромна количина информација о здравственим проблемима која је онлајн, али многе од тих информација нису тачне или су непоуздане. Портал о здрављу Европске Уније (*Health-EU*) бори се са овим проблемом тако што обезбеђује поуздане информације о широком спектру тема које су посвећене здравству (као што је „Мој животни стил“), као и линкове ка специјализованим веб сајтовима.

Ако желите да научите више о томе шта ЕУ заправо ради на пољу здравља – од спровођења истраживања до праћења ризика и промовисања добрих навика – улогујте се већ данас.

© Alex Bramwell

Више информација:

<http://ec.europa.eu/health-eu/youth>

http://ec.europa.eu/health-eu/index_en.htm

www.zdravlje.gov.rs

www.batut.org.rs

www.sld.org.rs

Спорт – позитивна идентификација са идолима

Људи у Србији верују да је спорт ствар која их најбоље представља у свету. Свака нова победа дочекује се са огромним узбуђењем, а сваки пораз проživљава се болно. Спорт је у Србији увек био и остао стална тема на послу, у кућама и школама, тзв. „најважнија споредна ствар у животу“.

Да ли се довољно бавимо спортом или смо само највијачи које за спорт везују успеси локалног клуба или наших спортиста у свету? У периоду изолације и друштвене кризе која је у Србији владала током деведесетих година прошлог века, врхунски спортисти су представљали наш једини прави „прозор у свет“. Управо због тога они се сматрају најбољим амбасадорима Србије у свету. Колико нас они мотивишу да се бавимо спортом?

Аматерски спорт у Србији

Успеси врхунских спортиста Србије и њихов хуманитарни рад значајно доприносе развоју аматерског спорта, јер не желе, или не могу, сви млади људи да се професионално баве спортом. Аматерски спорт истиче значај дружења, правилног психичког и физичког развоја и здравог живота, наспрам коришћења дроге и алкохола и свих облика насиља и нетолеранције.

Да ли знате
да је 2012.
обележено 155
година телесног
вежбања и спорта
и 130 година
соколства у Србији?

Савез за школски спорт и олимпијско васпитање Србије основан је 1969. године, са циљем да се бави организацијом спортских такмичења основних и средњих школа Србије у атлетици, гимнастици, пливању, стоном тенису, стрељаштву, рукомету, кошарци, одбојци и малом фудбалу. Током једне школске године, у наведеним спортовима, кроз свих пет нивоа такмичења прође око 500.000 ученика. Савез је од 2005. године члан Међународне федерације школског спорта (ISF).

Савез за школски спорт Србије организује Олимпијске игре ученика Републике Србије. Последње, IX Олимпијске игре ученика одржане су у мају 2012. године.

<http://skolskisportsrbije.weebly.com>

Спортски подмладак – ризница без новца

Добри резултати спортиста у млађим категоријама (у кошарци, ватерполу, фудбалу, атлетици, пливању, итд.) сведоче о популарности и утицају спорта на младе у Србији. Многобројне медаље освојене у млађим категоријама не понављају се увек у сениорској конкуренцији, јер друштво у Србији улаже у спорт пет пута мање него у Аустрији. Зато БРАВО за пожртвоване родитеље и заинтересоване спонзоре.

Спортисти Србије и хуманост

Нису само спортски резултати разлог што спортисти у Србији постају узор младима. Други важан разлог је њихово друштвено ангажовање и помоћ угроженима. Александар Ђорђевић, Ана Ивановић, Новак Ђоковић и Јелена Јанковић добили су титуле амбасадора добре воље које додељује УНИЦЕФ (www.unicef.rs/unicef-ambasadori.html). Сви они су део велике хуманитарне акције, чији се приход користи као помоћ програму УНИЦЕФ-а „Школа без насиља“.

На свој опроштај од професионалног бављења кошарком, Владе Дивац је у Србију довео многобројне кошаркаше: Криса Вебера, Сашу Вујачића, Скота Поларда, Предрага Стојаковића, Бобија Џексона, Тонија Кукоча, Панајотиса Фасуласа и многе друге. Слично је учинио и Саша Ђорђевић.

Сазнајте више о амбасадорима УНИЦЕФ-а:
www.unicef.rs/unicef-ambasadori.html

Спортисти Србије

Пратите ли наступе спортиста Србије? Јесте ли некад присуствовали дочецима врхунских спортиста у Београду или вашем месту?

Многи српски спортисти играју у светски познатим клубовима, а светски познати спортисти наступају за Србију. Примера заиста има много, тешко је набројати све, чак и најскорије успехе. Ево само неколико примера:

- » Новак Ђоковић је тренутно први тенисер на свету, док Јелена Јанковић, Ана Ивановић, Ненад Зимоњић и Јанко Типсаревић заузимају неке од водећих позиција на светским ранг листама.
- » Женска сениорска репрезентација Србије у стрељаштву коју чине Јасна Шекарић, Зорана Аруновић и Бобана Величковић, освојила је златну медаљу у гађању ваздушним пиштољем на Светском првенству у Гранади одржаном у септембру 2014. За Јасну Шекарић је ово чак 38. златна медаља у каријери.
- » Рвач Давор Штефанек је освојио златну медаљу у категорији до 66 килограма на Светском првенству у Ташкенту.
- » Репрезентативац Србије у кајаку, Марко Драгосављевић је на Европском првенству у Бранденбургу освојио златну медаљу у дисциплини к1 200m. Сестре Николина и Оливера Молдован су на истом првенству освојиле бронзано одличје у олимпијској дисциплини к2 500m.
- » Кошаркашка репрезентација Србије је на Светском првенству у Мадриду освојила сребрну медаљу.
- » Велимир Стјепановић је постао двоструки шампион Европе у пливању на Европском првенству у Берлину, и то у дисциплинама 200 и 400 метара слободним стилем.
- » Нађа Хигл је освојила златну медаљу на Светском првенству у Риму. У трци на 200 метара прсно све је изненадила и победила резултатом 2:21,62 минута.
- » Владимир Вујасиновић освојио је чак 16 медаља на највећим светским ватерполо такмичењима, последњу у каријери у Пекингу.
- » Репрезентација Србије у тенису освојила је 2011. године први пут Дејвис куп и тако постала најбоља тениска екипа на свету за ту годину.
- » Репрезентативке Србије у рукомету су на Светском првенству одржаном у Београду у децембру 2013. године, освојиле сребрну медаљу.
- » Светлана Китић је 2010. године у избору учесника из 150 земаља на сајту Међународне рукометне федерације (IHF) добила признање за најбољу рукометашицу свих времена.
- » Српски параолимпијци су на Олимпијским играма у Лондону освојили пет медаља. Златне медаље освојили су Жељко Димитријевић у бацању чуња и Тања Драгић у бацању копља, а сребром су се окитили Драженко Митровић у бацању кугле и Златко Кеслер и Борислава Перић Ранковић у стоном тенису.
- » На Светском првенству у атлетици, одржаном у Москви у августу 2013. године, српски атлетичар Емир Бекрић направио је велику сензацију у финалу трке на 400 метара са препонама освајањем бронзане медаље. Такође, наша атлетичарка Ивана Шпановић је освојила бронзану медаљу у скоку у даљ на Светском првенству у атлетици.

Угаси цигарету

Дуван је смртоносан! Одговоран је за 650.000 умрлих сваке године у Европској унији. Млади људи су посебно изложени опасностима које доноси пушење.

Ако покушавате да престанете да пушите, не желите да почнете или вам се једноставно смучило да удишете дим туђих цигарета, решење постоји. Кампања ЕУ „Help“ ради са младим људима који су у првим редовима у бици против пушења. И ви се можете укључити.

У самом средишту кампање су ваши сопствени савети – озбиљни савети или апсурди повезани са проблемима пушења – које можете пренети на „Help“ догађајима широм Европе и, такође, поделити са осталима на „Help“ веб сајту. Пошаљите свој савет још данас на www.help-eu.com.

„Help“ и у сопственом џепу

„Help“ веб сајт сада има и нови мини-сајт, доступан преко вашег мобилног телефона, па, када се прикључите, можете добити помоћ у сваком тренутку и на сваком месту, ма где се налазили!

- » Пушачки кашаљ је само почетак. Рак, болести срца и плућа... Пушење је штетно за ваше здравље и може вам битно скратити живот.
- » Не ради се само о вама! Пасивно пушење убије 19.000 непушача у Европи сваке године.
- » Цигарете су скупе. Сигурно постоји бољи начин да потрошите свој новац.

Многе земље Европске уније забраниле су пушење на јавним местима као што су барови и ресторани, приморавајући пушаче да пуше напољу. Шта ти мислиш? Да ли је то прави приступ?

Више информација:

www.help-eu.com

<http://ec.europa.eu/health/tobacco/policy>

www.drajzerova.org.rs

www.stetoskop.info

Имамо само једну кожу

За савршен тен неопходно је успоставити савршену равнотежу: излагати равномерно све делове тела сунцу, како бисмо добили једнаку боју, остајати на сунцу довољно да добијемо лепу, препланулу боју, али без претеривања...

Опекотине од сунца могу бити болне неколико дана, а претерано излагање сунцу може, такође, проузроковати дугорочне последице. Боре и слаб вид звуче као проблеми који су далеко у будућности, али, као што Европски кодекс против рака описује, одлуке које сада донесете утицаће на ваше здравље у будућности. Сваке године у Европској унији се региструје око 61.000 нових случајева меланома – рака коже.

Ограничите своју изложеност сунцу

Ниједан производ не може вас у потпуности заштитити од сунчевог зрачења, без обзира на тврдње произвођача. Ево неколико савета за негу коже:

- » Увек користите крему за сунчање са заштитним фактором 15 или вишим, из боца које на себи имају *UVA* лого, што значи да штите од ултравиолетног зрачења. Користите крему обилато и наносите нове слојеве, нарочито после пливања.
- » Ограничите време проведено под директним утицајем сунца, нарочито око поднева. Осим када сте у хладу, носите наочаре за сунце, широку лагану одећу и шешир.
- » Запамтите да соларијуми нису безбедна алтернатива! Зраци које они емитују могу бити једнако штетни као и претерано излагање сунцу.

Да ли сте знали?

Препланула кожа није популарна широм света.

Док Европљани теже уживању под зрацима сунца, многе азијске културе – нарочито Јапанци – сматрају да је светла кожа лепша.

Више информација:

www.kvb.org.rs

www.udvs.org

www.ncrc.ac.rs

www.euromelanoma.org

http://ec.europa.eu/consumers/citizen/my_holidays/sunscreens_en.htm

www.cancercode.org

Да ли је „трип“ прави пут?

У тренуцима несигурности, разочараности или туге није тешко посегнути за дрогом. Неко у њој види прилику да побегне од реалности, на брзину подигне расположење или самопоуздање или постане популаран у свом друштву. Али, сви знамо да коришћење дроге носи велике ризике. Информације су нам доступне, али неке од њих су контрадикторне...

Будите информисани

Употреба дроге и алкохола може проузроковати озбиљне здравствене, као и друге проблеме, поготово ако се узимају заједно. Конзумирањем дроге, уз тренутне и дугорочне ефекте које ово собом носи, коцкате се сопственим здрављем.

ЕУ и борба против дроге

Европска унија користи цео спектар мера како би смањила снабдевање и потражњу за дрогама. ЕУ подржава државе чланице у превенцији, лечењу и смањењу ризика од обољења која се јављају као последица употребе дроге, као и у борби против криминала.

Европска кампања против коришћења дроге

Можда сте ви одлучили да не пробате дрогу, али шта је са вашим пријатељима и другарима из одељења? Поделите ову поруку са њима. Прикључите се Европској кампањи против конзумирања дроге и учините на подизање свести – разговарајте о дрогама, делите своје искуство, постаните активни у својој школи или заједници у којој живите. Само напред, дајте свој допринос у борби против коришћења дроге!

Да ли сте знали?

У Европској унији сваке године умре приближно 6.100 људи од прекомерне употребе дроге, 1.700 умре од ХИВ-а/AIDS који су добили делећи прибор за дрогирање са зараженим особама, а нових 1.800 особа се зарази ХИВ-ом захваљујући дрогама. Потрудите се да се то не догоди вама или некоме од ваших пријатеља. Ево неких сајтова које можете посетити и затражити помоћ или савет о дрогама и ризицима које оне носе.

www.drajzerova.org.rs
www.talktofrank.com
www.urban75.com/Drugs
www.thesite.org

Више информација:

<http://ec.europa.eu/ead>

<http://ec.europa.eu/justice/anti-drugs>

www.emcdda.europa.eu

www.drajzerova.org.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=59&Itemid=57

www.youthineurope.org

Да ли ме чујеш сада?

Када гласно пустите музику на свом музичком плејеру, пригушићете спољашњу буку и звуке, али која је цена по ваш слух?

Ако сте и ви један од милион Европљана који свакодневно слушају музику или радио на неком од преносних уређаја, битно је да себи поставите ово питање. Дуго излагање високој звучној фреквенцији може да проузрокује трајно оштећење слуха – на пример, на 89 децибела (dB) јачине, само један сат слушања музике дневно може бити опасно.

Послушајте мудар савет

Ризик од оштећења вашег слуха зависи од два фактора: јачине звука и дужине слушања. Приликом подешавања јачине звука, мења се и време у коме можете безбедно слушати музику. Једноставно, што гласније слушате музику, краћи је период у коме је слушање безбедно.

Запамтите, ако вам зуји у ушима после скидања слушалица, то је озбиљно упозорење да је музика била довољно гласна да вам оштети слух.

Колико гласно је гласно?

20 dB(A) – тиха соба током ноћи

40 dB(A) – тиха дневна соба

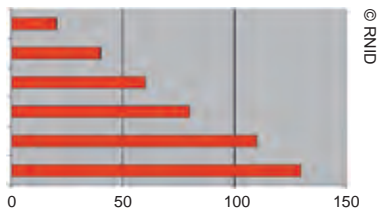
60 dB(A) – обичан разговор

80 dB(A) – вика

110 dB(A) – рад бушилице у близини

130 dB(A) – полетање авиона на удаљености 100 м

dB(A) = релативна гласноћа звука како га прима људско уво

Док слушате свој музички уређај, покушајте да не пригушите сасвим звукове из околине: ако носите слушалице док ходате, возите бицикл или аутомобил, то може бити опасно. Закон о безбедности саобраћаја са разлогом забрањује пешацима да приликом преласка коловоза имају слушалице на ушима и да користе мобилни телефон. Осим тога, не заборавите да се људима око вас можда не свиђа ваш музички укус.

Више информација:

www.hear-it.org/youth

www.zdravije.org.rs/ekoatlas/11a.htm

www.dontlosethemusic.co.nz

Користите заштиту у сексу

КОНДОМ је тренутно једино ефикасно средство за заштиту од полно преносивих болести (ППБ), укључујући и ХИВ (сиду). У исто време, кондом је и ефикасно контрацептивно средство.

Кондом ће вас – уколико га користите правилно и сваки пут када имате секс – заштитити од већине полно преносивих болести, чији је пораст констатован у Србији, као и широм Европе. Разлог ширењу ППБ јесте то што значајан проценат сексуално најактивнијих младих (од 16 до 24 године) не користе увек кондоме, или их користи ретко. Бројна истраживања су показала да је кондом од латекса, ако се употребљава на правилан начин при СВАКОМ сексуалном односу, укључујући и орални секс, веома ефикасан у заштити од ППБ.

Приликом куповине кондома треба водити рачуна о следећем:

- » Купите га у апотеци или на кондоматима.
- » Проверите рок трајања.
- » На добром кондому увек пише да је електронски тестиран, избегава се ризик од постојања рупа или других оштећења.
- » Чувајте га даље од директних извора топлоте и светлости.
- » Не носите га у џепу (новчанику) дуже од 24 сата, јер га топлота оштећује.

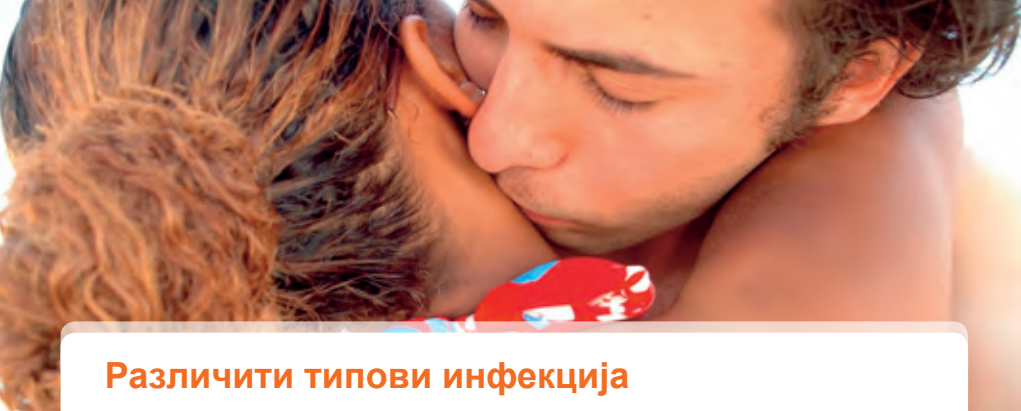
Да ли знате?

У свету сваког минута:

Постоји све више налаза о томе да трудноћа у адолесцентском периоду младим мајкама не дозвољава да стекну високо образовање, као и да може да доведе до проблема са физичким и менталним здрављем, да доведе до сиромаштва и проузрокује социјалну изолацију. Број тинејџерских трудноћа варира у различитим деловима Европе, при чему Велика Британија и земље Источне Европе имају највише стопе тинејџерских трудноћа. Будите одговорни према свом здрављу и својој будућности.

Различити типови инфекција

Скоро 70% жена и око 50% мушкараца који имају полно преносиве болести немају видљиве сметње или упале, све док не дође до непоправљивих поремећаја. Зато је битно да сте упознати са типовима ППБ:

- » **Хламидија** је једна од најчешћих ППБ и једна од оних које се најбрже преносе. Последица „тихе“ вишегодишње инфекције најчешће је неплодност жене или мушкарца (код којих хронична упала простате повећава ризик појаве рака).
- » **Гонореја** изазива последице сличне хламидији. Могуће је да изостану уобичајени симптоми код оба пола (жути секрет, непријатан мирис или печење у току уринирања). Може бити излечена антибиотицима.
- » **Сифилис, трихомонијаза, херпес, гениталне брадавице и хепатитис Б** такође су честе ППБ о којима се треба детаљно упознати (и заштитити сталном употребом кондома).
- » **ХИВ** је потенцијално смртоносна ППБ, која разара имуни систем. Када он ослаби, носилац вируса постаје неотпоран на друге болести: инфекције попут туберкулозе, запаљење плућа, одређене врсте рака. Када болест уђе у најгору фазу, назива се СИДА (AIDS) и у овом моменту је неизлечива.

Потражите савет гинеколога, уролога или венеролога оног момента када посумњате да постоји ризик од заразе. Већина ППБ, поготову у раној фази, лако се лечи – у противном, ризикујете дуготрајне проблеме, па чак и доживотне последице.

Више информација:

www.jzas.net

www.zdravstvena.info

www.doktor.rs/forum/

О људским и грађанским правима

Шта је дискриминација? Да ли сте икада били предмет било какве дискриминације? Да ли су се према вама понашали ружно искључиво због вашег пола, година, изгледа, припадности некој нацији или националној мањини, ваших верских или неких других убеђења? Да ли сте ви дискриминисали некога из истих разлога?

Дискриминација значи прављење разлике, позитивне или негативне, између људи и ствари. Ако је особа третирана неправедно и на њену штету само зато што припада одређеној групи људи, то је негативна дискриминација. Кроз порицање одређених права, дискриминација резултира неједнакошћу, подређеношћу и/или одузимањем политичких, образовних, друштвених, економских и културних права.

Слобода и једнакост представљају извор основних људских права. Једно од њих је и право на учествовање у управљању јавним пословима своје државе. У оквиру политичких права налазе се и право на држављанство, учешће на слободним изборима, право на политичко удруживање, слободу изражавања и мисли, као и право мирног окупљања.

Осим **политичких** права постоје и **грађанска, економска, социјална** и тзв. „**права треће генерације**“ (право на здраву животну средину, право на развој и културна права). Изузетно је важно поштовање и заштита економских и социјалних права грађана, а нарочито права из **радног односа** (право на једнакост, забрана дискриминације у остваривању права, право на заштиту на раду, право на ограничено радно време и одмор, право на правичне и повољне услове рада и друга права из ове области). У реалности, ова права о једнакости не спроводе се у потпуности, али се стално унапређују.

Додатни сет права која ЕУ гарантује својим грађанима: посебна права резервисана за њене грађане, као што су права потрошача, слобода кретања, студирања и заснивања радног односа унутар ЕУ. Поједине категорије лица, као што су жене и деца, посебно су заштићене у оквиру система заштите људских права у ЕУ.

Као грађанин, имате не само права, већ и обавезе. Основна обавеза је поштовање свих правних прописа.

Заштита људских права у земљама ЕУ

Кључни документ у области заштите људских права у Европи јесте **Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода**. Њене потписнице нису само чланице Европске уније, већ и друге европске државе. Конвенцијом је предвиђено и оснивање Европског суда за људска права. Под одређеним условима, сваки појединац, држављанин државе која је чланица Савета Европе, може се појавити као странка пред Судом, уколико сматра да су му нарушена права загарантована Конвенцијом. **И грађани Србије такође могу иступати пред Судом.**

Дечија права: Деца имају право да буду збринута у оквиру породичног или неког другог, алтернативног окружења, као и на контакт са оба родитеља кад год је то могуће; право на образовање, културу и уметност; здравствену и социјалну заштиту, укључујући и права деце са инвалидитетом. Деци чији су родитељи растављени гарантује се контакт са оба родитеља, а државе чланице обезбеђују плаћање алиментације. Посебну заштиту имају деца која имају статус избеглица, деца лишена слободе, или деца која трпе било какав облик искоришћавања.

Деца у Србији имају право на бесплатну здравствену заштиту до 15. године, а после само уколико похађају школу. Дете и родитељи имају право да буду обавештени о свему што се тиче здравља и лечења детета. Са 15 година, деца имају право да сама дају пристанак на медицинску меру коју предложи лекар, а до тада о овоме одлучују родитељи или старатељи. Од овог правила постоје изузеци као што је нпр. прекид трудноће, где дете може самостално да одлучује са навршених 16 година.

Жене су заштићене правом ЕУ и националним правом против дискриминације на послу под изговором ризика везаних за трудноћу. Специфична права имају за циљ заштиту здравља на радном месту, омогућавање потребног периода породичног одсуства, као и заштиту трудница од отпуштања.

Више информација:

www.coe.int

www.eucharter.org

www.unicef.org

www.ljudkaprava.gov.rs/index.php/yu/ljudska-prava/konvencije/55-konvencija-o-pravima-deteta/63-konvencija-o-pravima-deteta

www.pravadeteta.rs

Особе са инвалидитетом

Процењује се да око 600 милиона људи широм света (десети део светске популације) има неку врсту инвалидитета. Инвалидитет може бити урођен или стечен. Процент становништва са инвалидитетом је знатно већи у земљама у развоју (15-20%) него у развијеним земљама (4-7%). Резултати истраживања показују да у Србији има око 800.000 особа са инвалидитетом. Велики број деце и младих се због инвалидитета свакодневно суочава са огромним проблемима.

Терминологија

Израз „особе са инвалидитетом“ означава особе које имају различита функционална ограничења – физичка, сензорна, интелектуална или емоционална и прихватљивији је од употребе израза као што су „хендикепирани“. „или особе са посебним потребама. Наиме, особе са инвалидитетом имају исте потребе као и већина људи, само их задовољавају на другачије начине.

У комуникацији избегавајте:

1. изразе као што су: аутистичари, церебралци, параплегичари, Даунов синдром (називање особе по утврђеној дијагнози);
2. коришћење скраћеница: ОСИ, МНРО, ТИЛ, ЛМРО;
3. пежоративне термине: специјалци, умерењаци, богаљи, ретарди, слепци.

„Да ли у свом окружењу примећујете дискриминацију особа са инвалидитетом?“

Нико од тридесетак анкетираних средњошколаца није одговорио да је приметио дискриминацију. Да ли заиста нема дискриминације око нас или је само не примећујемо?

ПОМОЗИТЕ особама са инвалидитетом када се суочавају са следећим физичким и социјалним баријерама:

- » предрасудама око инвалидности, неједнакошћу и сажалењем;
- » отежаним приступом објектима и другим логистичким проблемима;
- » ограниченим приступом информацијама и средствима комуникације.

Положај у друштву

Положај особа са инвалидитетом унапређује се како у нашој земљи, тако и у свету, али они и даље често живе у сиромаштву, изложени су предрасудама и дискриминацији. У Србији половина нема никакво образовање, а само 13% има посао, што значи да зависе од издржавања других. Важна је свест о томе колико је таквих људи у нашем друштву и какву врсту подршке свако од нас може да им пружи.

Успеси Специјалне Олимпијаде Србије

Фудбалска репрезентација Специјалне Олимпијаде Србије је на Европском првенству Специјалне Олимпијаде у фудбалу одржаном 2013. године у Пољској, у великом финалу победила репрезентацију Румуније и освојила златну медаљу. Пласманом у финале, репрезентација Србије је изборила одлазак на Светско првенство Специјалне Олимпијаде у фудбалу које се одржава у Бразилу 2014.

Светске зимске параолимпијске игре су одржане у Јужној Кореји 2013. године у скијашком центру Пјонгчанг, у коме ће бити одржане Зимске олимпијске игре 2018. године. На овом такмичењу су учествовали спортисти из 123 земље, међу којима и 12 репрезентативаца Србије који су се такмичили у алпском скијању и нордијском трчању.

Ово је била најбројнија делегација репрезентације Специјалне Олимпијаде Србије која је до сада учествовала на неком зимском такмичењу. Српски спортисти су се вратили из Јужне Кореје са чак 16 медаља.

Тања Драгић, добитница златне медаље у бацању кољба на Параолимпијским играма у Лондону 2012, учествује у Европској недељи мобилности у Београду

Чланица Београдског савеза спортова и рекреације особа са инвалидитетом Данијела Јовановић прва је жена са инвалидитетом у свету која је освојила највиши врх Европе – Елбрус на Кавказу.

Више информација:

www.crid.org.rs

www.cilsrbija.org

www.inkluzivno-obrazovanje.rs

www.specijalnaolimpijada.com

WWW

Имам право гласа – користим га

Није довољно да вам је право гласа загарантовано, потребно је да га користите! То је једини начин да учествујете у развоју свог краја, места, региона или државе.

Изборни систем у Србији

Цела Србија је једна изборна јединица у којој се примењује пропорционални изборни систем. Да би могла да учествује у расподели посланичких места, једна изборна листа мора да на изборима освоји најмање 5% од укупног броја гласова. На изборним листама странака мора да буде најмање 33% кандидата мање заступљеног пола, како би се обезбедила што равноправнија заступљеност оба пола у сваком изабраном сазиву Парламента.

Више информација:

www.rik.parlament.gov.rs
www.cesid.org
www.parlament.gov.rs

Грађани у Србији углавном показују много мање интересовања за локалне изборе – иако су они одлучујући за начин решавања свакодневних потреба (јавне службе, привреда, инфраструктура) – него за парламентарне и председничке изборе.

Издазак на изборе није једини вид политичког активизма. Овде спадају и разни облици ангажовања појединаца на различитим нивоима у периоду између избора (нпр. деловање у оквиру удружења грађана, лоби група, група за притисак, праћење политичких дешавања). Свега 4% грађана у Србији оцењује да је политички активно! Међу грађанима старости од 20 до 29 година, њих 10% изјашњавају се као стални апстиненти на изборима, док је код остатка популације тај проценат око 7%.

Политичке странке из Србије као чланице алијанси европских партија

У оквиру ЕУ, политичке странке се организују на европском нивоу, чинећи алијансе европских политичких партија истих или сличних идеолошких профила. Оне у своје чланство примају и политичке партије из држава које нису чланице ЕУ, тако да су и неке политичке странке из Србије чланице алијанси европских политичких странака. На тај начин оне се припремају за будућу сарадњу, активност и груписање у оквиру Европског парламента.

Да ли сте чули за Европски парламент младих?

Европски парламент младих (ЕПМ) основан је 1987. године у Француској ради развијања политичке дебате, неговања интеркултурног дијалога и размене различитих идеја. ЕПМ чине 32 организације које своја седишта имају и ван држава чланица ЕУ, а обухвата више од 20.000 младих Европљана. Више података и контакт за ЕПМ Србије наћи ћете на сајт www.eypej.org

Ученички парламент

У оквиру средњих школа, постоји законска могућност организовања ученичких парламената, тела које чине по два ученика сваког одељења у школи, ради:

- » давања мишљења и предлога школским органима;
- » разматрања сарадње ученика и наставника;
- » обавештавања ученика о важним питањима.

Ово је полигон за учење о томе како се одређују приоритетне активности, како се прави акциони план за решавање проблема и како се на демократски начин утврђују циљеви и доносе одлуке.

Више информација:

www.pedagog.rs/parlamenti%20ucenicki.php

Нетолеранција се неће толерисати

У Европској унији негује се став да се основна права морају поштовати, а различитости посебно ценити. Упркос томе, расизам, ксенофобија и нетолеранција и данас постоје у нашим друштвима.

Сви облици расизма и нетолеранције забрањени су законима Европске уније. Ипак, расизам и дискриминација опстају у разним, више или мање суптилним облицима. Нетолеранцију може стварати разлика у изгледу (боја коже, инвалидитет, пол, старост, итд.) или разлика у верским или политичким схватањима, сексуална оријентација итд.

Повеља основних права

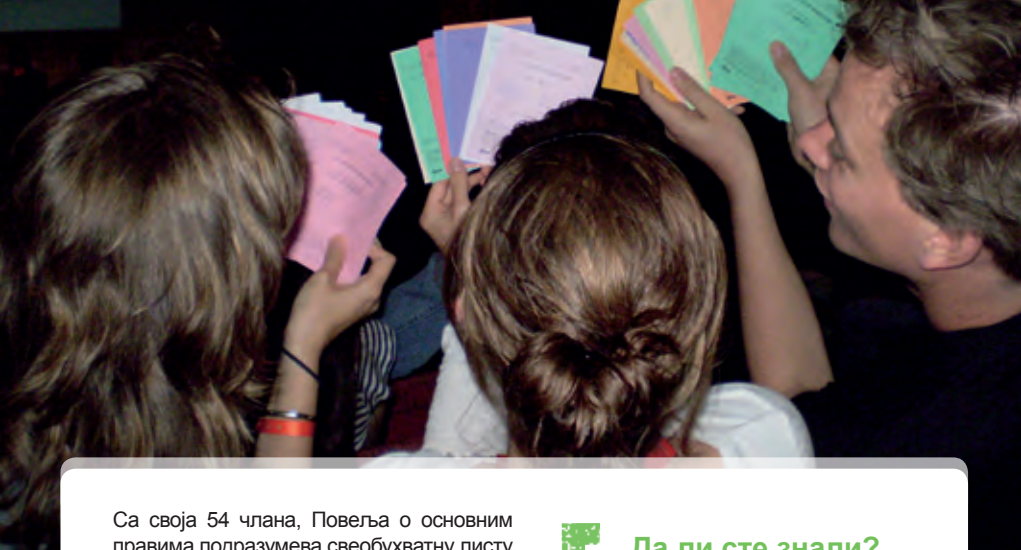
ЕУ је себи поставила циљ промовисања људских права унутар Уније и широм света. Права сваког појединца у ЕУ наведена су у неким важним документима, као што су оснивачки документи Европске уније, национални устави и уставне традиције, прецедентно право Европског суда правде и Европског суда за људска права.

Пошто су ова права регулисана у различито време, на различите начине и у различитим облицима, ЕУ је одлучила да их, ради јасноће и прецизности, све укључи у један документ – Повељу о основним правима.

Члан 21(1) Повеље о основним правима

„Свака дискриминација заснована на било ком основу, као што је пол, раса, боја коже, етничко и социјално порекло, генетске карактеристике, језик, религија или уверење, политички или било који ставови, припадности националним мањинама, својина, рођење, инвалидитет, старост или сексуална оријентација је забрањена“.

Са своја 54 члана, Повеља о основним правима подразумева свеобухватну листу права укључујући:

- » право на људско достојанство
- » право на живот
- » право на поштовање приватног и породичног живота
- » забрану ропства
- » право на фер суђење
- » право на слободно изражавање
- » право на глас
- » право да се буде биран.

Да ли сте знали?

Један од пет Европљана су били предмет дискриминације или узнемиравања по различитим основама у току једне године. Више од трећине су били сведоци или чули за некога ко је био изложен дискриминацији или узнемиравању. (Еуробарометар 2012)

Право на запослење

У сфери запошљавања, противно је законима ЕУ да се дискриминише на основу расе, етничког порекла, религије или уверења, старости, полне оријентације или инвалидитета. Ради се на проширењу ових права на области изван запошљавања, које укључују социјалну и здравствену заштиту и образовање и приступ производима и услугама. Нека од ових права већ су укључена у националне законе у Србији.

Све институције ЕУ (Савет, Парламент и Комисија) морају поштовати ова права и принципе Повеље. Повељу, такође, примењују и земље чланице ЕУ када примењују законе ЕУ. Другим речима, судије широм ЕУ, када примењују правила у зони надлежности ЕУ, обезбеђују да се права младих поштују.

Стоп насиљу у школама!

Тукли друга бејзболком!
Девојчице злостављале ученицу своје школе!
Средњошколац избоден ножем наред учioniце!
Пијани професор малтретирао ђаке!
Ученика претукли вршњаци после часа!

Ово су само неки од наслова које све чешће читамо и слушамо у медијима. Некада су случајеви агресивности наставника према ученицима били бројнији, али су се времена променила. **Једна трећина ученика сматра да је насиље у школи свакодневица, да су сада ученици све агресивнији и да је све више оних који трпе и ћуте.**

Агресивност се испољава кроз вербалне нападе (вређање, оговарање, ширење лажи о другима), искључивање вршњака из заједнице и кроз физичке нападе. Насилни ученици ремете наставу, беже са часова, бораве у оближњим кафићима и долазе у школу под дејством алкохола. У основним школама ученици су углавном насилни према наставницима и млађим ученицима, и то се најчешће дешава у про-торијама школе. Средњошколци су најчешће агресивни према својим вршњацима, и то насиље се преноси и ван школе.

Истраживање Института за психологију Филозофског факултета у Београду, спроведено у 54 школе у Србији, показало је да је у периоду истраживања две трећине ученика било бар једном изложено неком облику насиља. Најчешћи облици насилног понашања су: вербално насиље (вређање, исмевање, ширење лажи и сплеткарење), изолација, претње и застрашивања. Чак 23% ученика изјављује да су једном (17,6%) или више пута (4,7%) доживели да их наставник увреди, исмеје или удари.

**Ожиљци из школе цео
живот боле –
НЕ ЧИНТЕ НАСИЉЕ!**

Корак број један: Размислите у којим ситуацијама сте се ви насилнички понашали

- » Да ли имате своје сталне или повремене „мете“ за забаву? Да ли вам је потребно да будете први у стварању нереда, застрашивању, утврђивању „правила игре“ која не важе за вас и ваше друштво? Можда сте она слатка другарица која зна све о сваком и то дели са свима?

Шта год да је узрок, колико год то вама изгледало безазлено или нормално – верујте да није. Да ли сте се запитали зашто то радите и да ли постоји другачији, конструктивнији начин да решавате своје проблеме?

Корак број два: Како се одбранити?

Ако вас неко у школи вређа или омаловажава, физички напада и прети, немојте трпети – пронађите начин да се одбраните!

- » Потражите помоћ – обратите се одраслој особи у коју имате поверења, која може попричати са насилником, заштитити вас или казнити њега.
- » Ако знате за неки други случај насиља, испричајте родитељима, педагогу, психологу, наставнику.
- » Дружите се са што више људи, имајте пријатеље, будите љубазни, градите своју позитивну мрежу одбране.
- » Подршка одраслих веома је важна, па увек поделите своју узнемиреност.
- » Немојте мислити да се то догађа само вама – догађа се многим вашим вршњацима у земљи и свету – зато се удружите у отпору насилницима. Наставите да се обраћате за помоћ, док неко нешто не предузме.
- » Не мислите да то заслужујете из било ког разлога, не прихватајте статус „жртве“, јер то може постати ваш „кавез“ за цео живот.
- » Не избегавајте школу, јер тиме само одлажете проблем и заостајете у градиву.
- » Када је могуће – одуприте се: будите чврсти и јасни, реците „ПРЕСТАНИ!“.
- » Ако сте изложени увредама насилника, покажите му да вас то не дотиче.
- » Не користите насиље над насилником.

Корак број три: Помозите жртвама насилничког понашања!

Вршњаци особе изложене насилничком понашању у школи најчешће не схватају озбиљност ефеката које (понављано) насилничко понашање оставља на жртву: врло често им је потребна лекарска помоћ, неки чак размишљају о самоубиству, други се самоповређују у различите начине или пате од поремећаја у исхрани.

Многобројни наведени знаци могу вам указати на то да је неки/а ваш/а вршњак/иња изложен/а насилничком понашању. Можда се плашите да ћете, уколико помогнете жртви, и сами бити изложени насиљу? Ипак, много је опција пред вама, будите храбрији, обратите се:

- » одраслима, који морају или могу да помогну;
- » друговима – ради заједничког супротстављања насилнику;
- » пратите дешавања, бележите, пишите у школским новинама о ономе што видите.

Више информација:

www.pedagog.rs

www.unicef.rs/skola-bez-nasilja.html

Породица – моје уточиште

Према анкети која је направљена за потребе овог текста, тема породичног насиља средњошколцима изгледа страна, хипотетичка, никад/ретко виђена у сопственом окружењу, теоретска дискусија... Да ли је то реално тако – познајете ли границу између васпитавања и насиља?

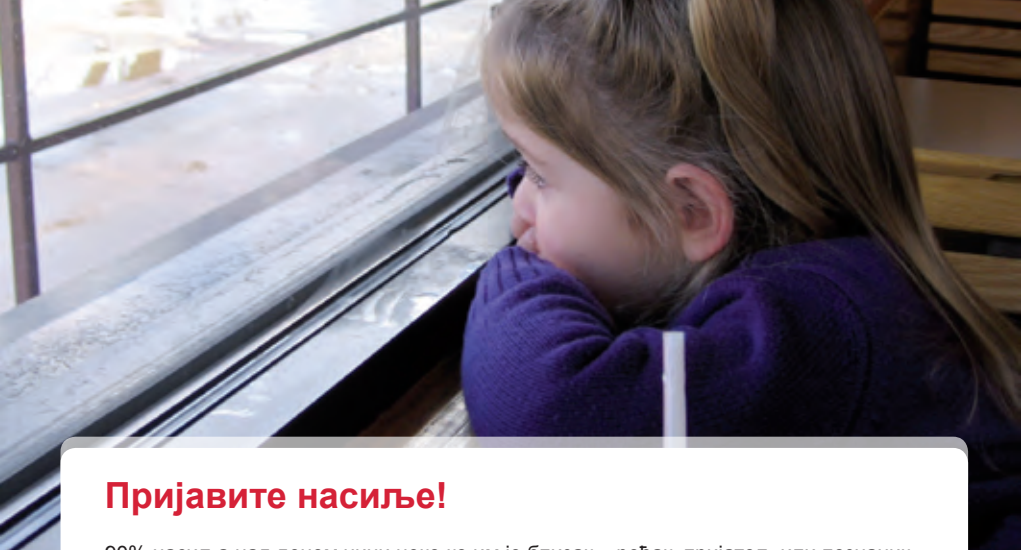
СУПРОТСТАВИТЕ СЕ – насиље над дететом један је од најнехуманијих злочина

Физичко насиље над децом обухвата примену физичке силе којом се наносе озледе и угрожава здравље или живот малолетника. **Процењује се да су у 95% случајева злостављачи родитељи.** Поочими, помајке, очуси и маћехе чине 10–15% ове групе.

Психичко насиље подразумева запостављање, угрожавање, потцењивање, вређање или вербално нападање личности малолетника, испољавање негативних осећања или лишавања подршке. Ово, „**насиље без употребе силе**“ оставља дубоке трагове на емотивни, ментални и социјални развој детета.

Сексуално насиље подразумева сваки вид сексуалног злостављања малолетника од стране старије особе од поверења. Ту се не мисли само на сексуални однос већ и на употребу скаредних речи или звукова, излагање детета ономе што оно не жели да види, као и сваки вид непримереног додиривања.

Стварност: Истраживање које је у Србији спровео УНИЦЕФ 2005, а затим и 2010. године, у сарадњи са Републичким заводом за статистику Србије, обухватило је и методе васпитања деце. Охрабрујуће је то што се проценат родитеља који кажу да васпитавају своју децу ненасилним методама повећао са 19,6% на 28,2%, као и то да се број родитеља који кажу да су користили теже облике телесног кажњавања смањило са 7% на 1,6%. Упркос напретку, и даље више од две трећине родитеља у Србији у васпитању деце користи неки облик насилног понашања, било да је у питању психичко насилно/агресивно понашање или телесно кажњавање.

Пријавите насиље!

90% насиља над децом чини неко ко им је близак – рођак, пријатељ или познаник, а 10% насиља чине институције или непознати починиоци.

Уколико сумњате да је неко жртва злостављања у породици, чак и ако немате довољно „доказа“, обратите се за помоћ, савет, пријавите случај:

- » родитељима, наставницима, психологу школе, школском полицајцу;
- » центрима за социјални рад;
- » хитној помоћи;
- » полицији;
- » најближем педијатру;
- » домовима здравља.

Чак и ако се испостави да се злостављање није догодило, то је добра вест. Ви сте само показали да бринете о својим пријатељима, рођацима или вршњацима.

Више информација:

www.sostelefon.org.rs

www.sigurnakuca.org

www.incesttraumacentar.org.rs

<http://plan-international.org/what-we-do/protection>

www.nasiljeuporodici.rs

Насиље у вези

Младост је полетна, лепа, спонтана, заљубљива – она је основа будућег срећног живота. Како разликовати разочарања у интимним везама (као део редовног сазревања) од траума изазваних насилничким понашањем, које остављају печат за цео живот?

Уколико приметите да је ваш/а пријатељ/ица изложен/а насилничком понашању у вези, реагујте, иако то може бити непријатна ситуација. Ћутање оправдава насиље! Попричајте чим приметите прве знаке злостављања, не дозволите да злостављање оде сувише далеко да бисте се умешали.

Особа која трпи насиље у вези може и треба да се обрати за помоћ Виктимолошком друштву Србије, Саветовалишту против насиља у породици, Аутономном женском центру или Асоцијацији за женску иницијативу (АЖИН).

Злостављач у вези:

- » Прети или физички напада партнера.
- » У бесу не бира речи, губи контролу, баца или ломи ствари.
- » Вређа партнера у разним ситуацијама, чак и јавно.
- » Реагује на веома буран и посесиван начин, не прихвата разлике у ставовима.
- » Константно проверава свог партнера, оптужује, измишља разлоге за свађу.
- » Покушава да одлучује за обоје, без консултовања оног другог.
- » Ужива дрогу и/или алкохол.

Жртва у вези:

- » Осећа се несигурно, спутано, често уплашено и несамостално.
- » Константно отказује договоре, често одустаје од ствари које су јој/му битне.
- » Има знаке физичких повреда (модрице или посекотине).
- » Има присилне сексуалне односе.
- » Партнер захтева да му он/а буде увек доступан/на.
- » Све више је изолован/а од породице и друштва.

Више информација:

www.womenngo.org.rs

www.astra.org.rs

<http://seeithearitstopit.org>

www.vds.org.rs

Уједињени у разноликости

Културна разноликост у Европи огледа се у многобројности језика, религија, обичаја, архитектонских стилова, кулинарских специјалитета, фолклора и образаца понашања народа који у њој живе. Једино упознавањем других, прихватањем и поштовањем различитости, народи Европе могу учинити културну разноликост основним и препознатљивим обележјем европске културе.

Јачање међукултурног дијалога и интеракција са Европљанима, отвореност према другим културама, толеранција и поштовање различитости, нарочито међу младима, повезаће Србију са осталим народима и културама Европе и света.

Вишејезичност у ЕУ – шанса за интересантан посао

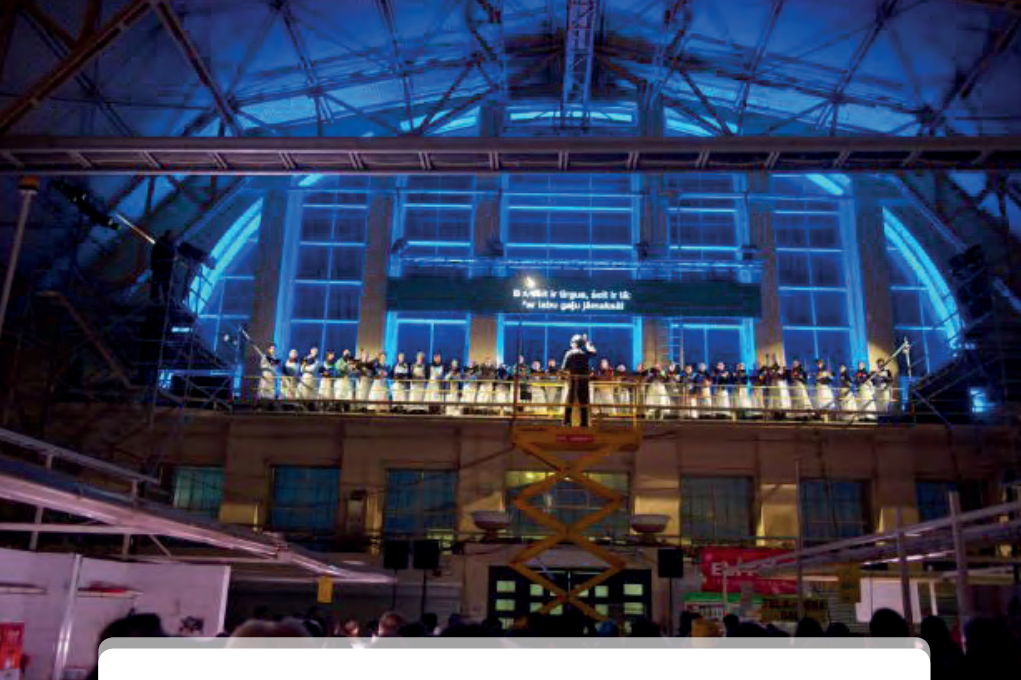
ЕУ има 28 држава чланица и 24 службена језика, са којих и на које се свакодневно преводи хиљаде докумената. У моменту пријема нове чланице у ЕУ, појављује се потреба да се ангажује много преводилаца са тог језика на све званичне језике ЕУ. Тако ће бити и са Србијом. Да ли размишљате о томе као о својој будућој професији?

Европска унија жели да охрабри учење различитих језика и промовише језичку разноликост у друштву, као и економију која се заснива на вишејезичности, али и да грађанима Европске уније обезбеди законе, процедуре и информације на језицима њихових земаља.

Српска култура и традиција

Многи страхују да би, по уласку у Европску унију, Србија могла да изгуби део свог националног идентитета и културног наслеђа. У Уговору о ЕУ, у члану 6, је изричито наведено да „Унија поштује национални идентитет држава чланица“. ЕУ се залаже за „јединство у различитости“, односно помоћ државама чланицама у очувању њихових посебности у различитим културним изразима. Земље које имају приближно исти број становника као Србија, нпр. Грчка и Португал, очувале су сва обележја националног идентитета, попут језика и културе. Исто важи и за све остале језике који су у употреби у ЕУ. Ћирилица је већ након уласка Бугарске у ЕУ постала званично писмо ЕУ. Пример поштовања различитости је да је, након уласка Бугарске у ЕУ, Европска централна банка пустила у оптицај новчаницу од 5 евра која је исписана и ћириличним писмом.

Европске престонице културе

Европска престоница културе је назив који добија један или неколико градова у Европској унији у раздобљу од једне године, у току које тај град представља свој културни живот и домете градске културе. Последњих година, добијање назива Европске престонице културе је постало ствар великог престижа, али и средство за веома брз и свеобухватан развој изабраног града. Европске престонице културе за 2014. и 2015. годину су Умео (Шведска), Рига (Летонија), Монс (Белгија) и Плзењ (Чешка).

Познати су градови који ће носити титулу престонице културе до 2018. године. Новом иницијативом Европског парламента и Савета усвојеном априла 2014. године, земље кандидати и потенцијални кандидати за чланство могу да учествују и да се кандидују за европску престоницу културе сваке треће године, почевши од 2021. године. Европска комисија ће бити задужена за организовање отвореног такмичења међу градовима.

Више информација:

Европска унија

ЕУ сервер на којем се налазе све институције, информације, закони:
<http://europa.eu>

Делегација Европске уније у Републици Србији
www.europa.rs

Публикације и брошуре ЕУ –
EU BOOKSHOP
<http://bookshop.europa.eu>

Европске престонице културе у 2014.
Умео (Шведска)
www.umea.se
Рига (Летонија)
<http://riga2014.org/en>

Европске престонице културе у 2015.
Монс (Белгија)
www.mons2015.eu/en/home
Плзењ (Чешка)
www.pilsen.eu

Европски портал за младе – волонтерска размена
http://europa.eu/youth/volunteering_-_exchanges/work_camps/index_eu_en.html

Културни центри земаља чланица Европске уније у Србији

Аустријски културни форум –
Österreichisches Kulturforum
<https://www.facebook.com/AustrijskiKulturniForum>

Британски савет – British Council
<http://britishcouncil.org/serbia.htm>

Немачки институт за културу –
Goethe-Institut Belgrad
www.goethe.de/ins/cs/bel/srindex.htm

Шпански културни центар –
Instituto Cervantes
<http://belgrado.cervantes.es/rs/default.shtm>

Италијански институт за културу –
Istituto Italiano Di Cultura
www.iicbelgrado.esteri.it

Француски институт у Србији –
L'Institut français de Serbie
Београд.....www.institutfrançais.rs
Ниш.....<http://cfns.org.rs>
Нови Сад.....<http://ccfns.org.rs>

Инфо-центри о Европској унији у Србији

Информациони центар Европске уније у Београду
www.euinfo.rs

ЕУ Инфо кутак Нови Сад
officens@euinfo.rs

ЕУ Инфо кутак Ниш
office@euinfo.rs

ЕУi – Централна библиотека
Универзитета у Новом Саду
www.uns.ac.rs/sr/eui/index.html

ЕУi – Универзитетска библиотека
Светозар Марковић у Београду
www.unilib.bg.ac.rs/eui.php

Канцеларија за европске интеграције Владе Републике Србије
www.seio.gov.rs

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије
www.mpn.gov.rs

Министарство омладине и спорта Републике Србије
www.mos.gov.rs

Министарство културе и информисања Републике Србије
www.kultura.gov.rs

Биомаса: је гориво које се добија од биљака или делова биљака као што су дрво, слама, стабљике житарица, љуштуре итд. Она је обновљиви извор енергије, а генерално се може поделити на дрвну, недрвну и животињски отпад.

Глобализација: Поједностављено речено, глобализација представља процес којим се у данашњем свету укидају ограничења протока роба, услуга, људи и идеја међу различитим државама и деловима света.

Ефекат стаклене баште: је израз за загревање планете Земље настало поремећајем енергетске равнотеже између количине зрачења, које од Сунца прима и у космос зрачи Земљина површина. Овај ефекат представља резултат повећања количине зрачења које не може од површине Земље да буде емитовано у космос, већ га атмосфера упија и постаје топлија.

Ксенофобија: је снажна ирационална мржња или неповерење према странцима и њиховим вредностима, обичајима и навикама. Супротност ксенофобији је ксенофилија.

Лоби: Лобирање (енг. lobby) је израз који означава активности којима се нека организација, најчешће држава покушава навести на прихватање одређене политике. Назив за појединце и групе којима је заједничко лобирање за исти циљ је лоби.

Омбудсман: или Заштитник грађана је независан државни орган који штити права и контролише рад органа државне управе, као и других органа и организација, предузећа и установа који имају јавна овлашћења. Заштитник грађана се стара и о заштити и унапређењу људских и мањинских слобода и права.

Организације цивилног друштва (ОЦД): Цивилно друштво представља скуп грађана који се удружују добровољно ради заговарања својих заједничких интереса и подразумева активно грађанство које жели и изазива промену у својој локалној заједници и друштву. Организације цивилног друштва су организационе структуре чији чланови имају циљеве и одговорности од општег интереса и који делују као посредници између јавних власти и грађана.

Пропорционални изборни систем: је израз који се користи за изборне системе, односно методе избора за парламенте у којима се уместо појединачних кандидата бирају изборне листе, а тако освојена места (мандати) се распоређују у складу са процентом гласова који је одређена листа освојила у односу на укупан број гласова.

Студентска мобилност: Студентска мобилност представља право студената да део студиског програма или стручне праксе остваре на другој високошколској установи. Усмерена је ка уклањању баријера у протоку знања и представља кључан елемент европске стратегије да студентима пружи вештине које ће им бити потребне у будућности. Мобилност стога снажно доприноси личном и професионалном развоју студената.

Угљенички отисак: Појам угљенички отисак, или још познатији по свом енглеском називу carbon footprint је мера за укупну количину гасова стаклене баште чију емисију нека особа, компанија, догађај или производ проузрокују. Свака ваша одлука о начину на који ћете отићи у школу, који артикал ћете изабрати у радњи, хоћете ли угастити светло након изласка из просторије, да ли ћете искључити рачунар када га не користите, какву храну ћете свакодневно користити и још многе друге утичу на ваш лични угљенички отисак.

Шенген: Шенгенски споразум, познатији и као „Шенген“ је споразум о кретању између држава потписница, заједничкој имиграционој политици и централизованог контроли спољних граница. Србија није потписала Шенгенски споразум, али се налази на Белој шенгенској листи – листи земаља чији држављани могу да путују у Шенгенску зону без виза.

Подаци о 28 држава чланица Европске уније

	Површина (km ²)	Становништво	Престоница
Аустрија	83.858	8.300.000	Беч
Белгија	30.510	10.700.000	Брисел
Бугарска	110.910	7.600.000	Софија
Велика Британија	244.820	61.700.000	Лондон
Грчка	131.940	11.290.000	Атина
Данска	43.094	5.570.000	Копенхаген
Естонија	45.226	1.300.000	Талин
Ирска	70.280	4.580.000	Даблин
Италија	301.230	60.000.000	Рим
Кипар	9.250	800.000	Никозија
Летонија	64.589	2.300.000	Рига
Литванија	65.200	3.300.000	Виљнус
Луксембург	2.586	520.000	Луксембург
Мађарска	93.030	9.930.000	Будимпешта
Малта	316	420.000	Валета
Немачка	357.021	82.000.000	Берлин
Пољска	312.685	38.100.000	Варшава
Португалија	92.391	10.540.000	Лисабон
Румунија	237.500	21.500.000	Букурешт
Словачка	48.845	5.400.000	Братислава
Словенија	20.253	2.060.000	Љубљана
Финска	337.030	5.400.000	Хелсинки
Француска	547.030	64.300.000	Париз
Холандија	41.526	16.400.000	Амстердам
Хрватска	56.594	4.398.150	Загреб
Чешка Република	78.866	10.510.000	Праг
Шведска	449.964	9.200.000	Стокхолм
Шпанија	504.782	45.800.000	Мадрид

Напомене:

БДП (брuto домаћи производ) по глави становника у PPS (стандард куповне моћи). Употреба стандарда куповне моћи елиминисхе разлике у нивоима цена између земаља и пружа могућност јаснијег поређења БДП између земаља. Уколико је индекс једне земље већи од 100, онда ова земља има виши ниво БДП по глави становника него што је просек у ЕУ и обрнуто.

БДП по глави становника (2013)	Незапосленост (јул 2014)	Датум приступања ЕУ	
37 000	4,9%	1995	
34 500	8,5%	1952	
5 500	11,5	2007	
29 600	6,4%	1973	
17 400	27,2%	1981	
44 400	6,6%	1973	
13 800	24,5%	2004	
35 600	11,5%	1973	
25 600	12,6%	1952	
19 000	14,9%	2004	
11 600	10,8%	2004	
11 700	11,5%	2004	
83 400	6,3%	1952	
9 900	8,1%	2004	
17 100	5,7%	2004	
33 300	4,9%	1952	
10 100	9,0%	2004	
15 800	14,0%	1986	
7 100	7,0%	2007	
13 300	13,8%	2004	
17 100	9,8%	2004	
35 600	8,7%	1995	
31 300	10,3%	1952	
35 900	6,7%	1952	
10 100	16,2%	2013	
14 200	6,0%	2004	
43 800	7,9%	1995	
22 300	24,5%	1986	

Януар

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Февруар

П	У	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	

Март

П	У	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Април

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Мај

П	У	С	Ч	П	С	Н
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Јун

П	У	С	Ч	П	С	Н
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30					

Јул

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

Август

П	У	С	Ч	П	С	Н
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30
31						

Септембар

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Октобар

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Новембар

П	У	С	Ч	П	С	Н
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Децембар

П	У	С	Ч	П	С	Н
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		